

Fakultet for biovitenskap, fiskeri og økonomi - Norges fiskerihøgskole.

Rekruttering av fiskere på Færøyene

En studie av sysselsettingssystemet og rekrutteringsmekanismene i den færøyske fiskeflåte

Rósa Olsen

Masteroppgave i fiskeri- og havbruksvitenskap – Ressursforvaltning FSK-3960 (60. stp) Mai 2020

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Bakgrunn	2
1.1.1	Fiskerinæringen tar skap	2
1.1.2	Økonomiske krise i 90-tallet	3
1.1.3	Sysselsetting i fiskerisektoren	4
1.1.4	Regulering i fisket	5
1.1.5	Fiskefartøygruppene.....	6
1.1.6	Fangsttrender og antall fiskere	8
2	Teori	9
2.1	Det lokale sysselsettingssystemet (SES) av Jentoft og Wadel	10
2.2	Sønvisen et al (2011) modifisering av fiskerisysselsettingssystemteorien (FES)	11
3	Materiale og metoder	13
3.1	Triangulering	13
3.2	Kvantitativ metode	14
3.2.1	Innsamlingen av kvantitativ data.....	15
3.3	Kvalitative metode.....	17
3.3.1	Innsamling av kvalitative data.....	18
3.3.2	Kvalitative intervju og data	20
3.4	Forskningsetikk	21
3.5	Generalisering, pålitelighet og validitet.....	22
4	Resultat.....	22
4.1	Den færøyske fiskeren	22
4.2	Hvorfor har respondentene valgt fiskeyrket	29
4.3	Hva er utfordrende i fiskeyrket.....	30
4.4	Fiske i framtiden.....	33
4.5	Fra hvor rekrutteres det.....	35

4.6	Utfordringer med rekruttering	38
4.7	Konkurransen om arbeidskraften fra andre næringer	43
4.8	Etterspurte egenskaper når det rekrutteres.....	43
4.9	Kvinner som mannskap	45
4.10	Utenlandsk arbeidskraft nå og i framtiden	46
4.11	Fremtidens læringssystemer	47
4.12	Resultat kort oppsummert.....	49
5	Diskusjon.....	49
5.1	Mot et mer fiskerispesialisert rekrutteringssystem?	50
5.2	Fremtidig fiskeripolitikk og rekruttering	53
5.3	Optimisme også i den færøyske fiskeflåten.....	54
5.4	Begrensinger med studien	54
5.5	Fremtidig forskning	56
6	Konklusjon	57
	Referanseliste	59
	Vedlegg 1 – Spørreskjema	62

Tabelliste

Tabell 1: Fiskefartøygruppene på Færøyene	7
Tabell 2: Fartøyfordeling	16
Tabell 3: Oversikt over kvalitative informantene	19
Tabell 4: Representative områder i kvalitative data.....	20
Tabell 5: Fra hvor kommer rekrutten i de ulike fartøygruppene.....	35
Tabell 6: Gjennom hvilke kanaler kommer rekruttene i de ulike fartøygruppene.....	37
Tabell 7: Oppfatninger om rekrutteringsutfordringer i den færøyske flåten.....	39
Tabell 8: Oppfatninger om utfordringer med å skaffe mannskap i de ulike fartøygruppene...	40

Figurliste

Figur 1: Arbeidsmengden i fiske- og oppdrettssektoren	4
Figur 2 og 3: Arbeidsledigheten og antall ansatte i primærsektoren desember 2019	5
Figur 4: Totalfangst og fangstverdi fra år 1997 til 2019	8
Figur 5: Antall lønnstakere og gjennomsnittshyre i fisket fra 1997-2018	9
Figur 6: Alder ved deltakelse i fiske første gang	23
Figur 7: Antall fiskefartøy som fiskerne har jobbet på	24
Figur 8: Deltakerne forutsier hva de gjør om fem år med hensyn til arbeid.....	27
Figur 9: Fiskere som har jobbet i annen næringen. Basert på aldersgrupper og prosent	28
Figur 10: Grunner til at informantene velger fiskeryrket.....	29
Figur 11: Holdninger i fiskeriene	31
Figur 12: Fiskerens vurdering av fremtiden i fiskeriene	33
Figur 13: Eterspurte egenskaper hos rekrutter	44
Figur 14: Viser hvor sannsynlig informantene i fremtiden rekrutterer utenlandsk borgere.....	46
Figur 15: Hva mener fiskeren om etablering av læringssystemer.....	47

Forord

Da var også dette kapitlet over. Denne masteroppgave representerer avslutningen på fem år som student på Norges Fiskerihøgskole. Fem år som har vært utfordrende, lærerike og ikke minst spennende, men nå er det på tide å vende nesene hjem igjen med bagasjen stappet med kunnskap og fine opplevelser.

Første vil jeg rette min veileder Signe A. Sønvisen og biveileder Jahn Petter Johnsen en stor takk for god veiledning, stor tålmodighet og tilbakemeldinger underveis i skriveprosessen. Jeg vil også si tusen takk til alle fiskerne som deltok i prosjektet, takk for godt brygget kaffe og samtalene. En stor takk til fiskerikandidat kull 2015 og på gjensyn.

Sist vil jeg takke mannen min for evig støtte på alle fronter under oppgaveskrivingen.

Tromsø, mai 2020

Rósa Olsen

Sammendrag

Denne studien undersøker rekrutteringsmønsteret i den færøyske fiskeriflåten i nyere tid. Tradisjonelt har fiskeri og fiskeri relaterte aktiviteter opprettholdt store deler av lokal samfunnene på Færøyene. I et stadig mer moderne samfunn og en stadig mer spesialisert fiskerinæring har man opplevd at nye strategier etableres for høsting av ressursene som påvirker strukturen til fiskeriflåten. Flere områder mister til dels tilknyttingen til fiskeriene, særlig i fangstleddet og blant større fiskebåter, fordi flåten rasjonaliseres for å effektivisere driften. Den andre delen av flåten, hovedsakelig mindre kystfartøy, plages i høyere grad av ustabil fiske samt svingende råvarepriser som gjør det lite lønnsomt og uforutsigbart å drive fiske, som påvirker deltakelseslysten i fiskeriene. Det har resultert i at fiskerinæringen har gjennomgått en drastisk nedgang i antall fiskere og fiskefartøy i nyere tid. Denne reduksjonen har sannsynligvis påvirket fiskerbehovet samt rekrutteringen til fiskeriene.

For å undersøke rekrutteringsfenomenet var en spørreundersøkelse samt ulike intervjuer foretatt i vinterperioden 2019-2020 blant aktive fiskere i fiskerinæringen. Hovedmålet var å se om det eksisterte et rekrutteringsmønster i færøyske fiskeriflåten og om mønsteret varierte i de ulike flåte segmentene. Denne studien har også som mål å identifisere karakteristiske trekk ved rekruttering for å få en bedre forståelse av hva som må til for å være en fisker i et lite moderne samfunn som i stor grad er avhengig av de marine ressursene.

1 Innledning

Fiskerinæringen på Færøyene har lenge vært en sentral medspiller i den lokale og nasjonale samfunnsutviklingen. Næringen har også hatt stor innvirkning på sysselsetting og bosetting i landets regioner. Men samfunnet er under konstant utvikling, som påvirker strukturen til hvordan fiskeriene organiseres. I dag er befolkningen på Færøyene rekord høy, men det har aldri vært så få fiskere som nå. I tillegg er store deler av fiskerinæringen blitt konsentrert på færre område enn før. En av de helt store forandringsdriverne i fiskeriene er teknologiutvikling samt økte reguleringer. Utviklingen har sannsynligvis satt sine spor i rekrutteringen til fiskerne i fiskeriflåten og hvordan sysselsettingen opprettholdes i samfunnet.

I fiske handler rekruttering og sysselsetting om en interaksjon mellom samfunn og personer (Sønvisen et al, 2017). Utgangspunktet for denne studien var å se på rekrutteringen og sysselsettingen i fiskeriflåten. Det var lite data å hente om fenomenet og derfor gjennomførte jeg en undersøkelse blant færøyske fiskere desember 2019 – januar 2020 for å få informasjon om hvilke trekk og mekanismer rekruttering til fiskeriflåten hadde. I studien lot jeg meg inspirere av sysselsettingssystemteorien som ble utviklet fra studier av den norske fiskeriflåten på 70- og 80-tallet og som er videreutviklet i nyere tid. Det å undersøke det færøyske sysselsettingssystemet sin spesifikke konfigurasjon vil kunne bidra til å videreutvikle sysselsettingsteorien. Med dette som fundament stiller jeg følgende overordnede og beskrivende forskningsspørsmål:

Hvilke trekk karakteriserer rekrutteringssystemet i den færøyske fiskeriflåten?

Det vil innenfor rammen av oppgaven være umulig å beskrive alle trekk ved rekrutteringssystemet, derfor avgrensers jeg meg til å besvare fem sentrale underspørsmål:

1. Hvordan rekrutteres fiskere til den færøyske fiskeflåten?
2. Hvorfra rekrutteres fiskere til den færøyske fiskeflåten?
3. Hvilke egenskaper etterspørres hos rekrutter til fiskeflåten?
4. Hva har motivert fiskere til å velge yrket?
5. Hva mener færøyske fiskere om ulike faktorer som kan antas påvirke det færøyske fiskerirekrutteringssystemet?

Svarene på disse fem spørsmålene er grunnlag for å beskrive struktur og innhold i det færøyske fiskerirekrutteringssystemet.

Oppgaven er delt inn i seks forskjellig seksjoner med underkategorier. Innledningen introdusere tema, problemstilling og forteller fiskerinæringens historie for å gi leseren oversikt over ulike utviklingstrekk. Deretter presenteres det teoretiske grunnlaget for studien, etterfulgt av metodekapittelet. Her blir datainnsamlingsprosessen beskrevet. Resultatkapittelet presenterer og tolker funnene i ulike underavsnitt. Kvantitative data vanligvis kommer, etterfulgt av kvalitative materialet. Nest siste kapittel knytter teorien opp mot resultat for å drøfte funnene. Til slutt, i kapittel seks, gis en konklusjon om funnene for å svare på problemstillingen.

1.1 Bakgrunn

Færøyene ligger midt i Golfstrømmens vandring mot Nord Atlanteren. Vannstrømmens varme sørger for at havområdet rundt øyriket har et mangfoldig dyreliv, som folket i landet gjennom generasjoner har høstet av. Høstingen av naturressursene har vært grunnleggende for utviklingen av det færøyske samfunn derfor vil jeg i denne delen beskrive noen viktige trekk i samfunns- og fiskerinæringsutvikling. For å begrense meg, vil jeg gi en kort introduksjon av perioden når Færøyene innførte sin økonomiske sone på slutten av 70-tallet. Deretter gis en beskrivelse av den økonomiske krise i 90-tallet, etterfulgt av sysselsettingen i fiskerisektoren i nyere tid, fiskeriforvaltning samt de ulike fartøygruppene. Til siste skal vi se på utvikling i fangstverdi, totalfangst, gjennomsnittlig hyre, antall fiskere osv. Det var vanskelig å få tak i statistikk fra samme kilder vedrørende utvikling og trender. Det har tidligere ikke vært krav fra myndighetene å registrere eller dokumentere all slags data med unntak til fangst. Denne siste dele er derfor beskrevet ved hjelp av data for ulike kilder.

1.1.1 Fiskerinæringen tar skap

Fiskerinæringen blir den dominerende næringen på Færøyene i perioden 1900-1950, som tidligere har vært et landbrukssamfunn. Nye samfunnsmekanismer tar seg opp og former utviklingen: redere, kjøpmenn og arbeidsgivere på den ene side og arbeidstakerskaren med fiskere, håndverkere og andre arbeidsfolk på den andre siden. Ervervsmessig fremgangen endrer bosettingsmønsteret fra 1900-tallet, hvor store bygder med fartøyvirksomhet, fiskeproduksjon, handels- og håndverksvirksomhet generer befolkningsvekst og forbedrer landets infrastruktur (Hagstovan, 2011).

Fram til 1960-tallet kunne det fiskes fritt i nesten alle fiskefeltene rundt Færøyene og Nord-Atlanteren. Færøyske fiskeflåten fisket da primært i fjern områder som Grønland, New Fundland, Nord-Norge, Nordsjøen og Island. Som et resultat av utvidelsen av fiskeområdene i 1977 ble en stor del av den færøyske flåten tvunget ut av de vanlige fiskefeltene inn til færøysk farvann. Motsatt ble utenlandske fartøy som tidligere dominerte i de færøyske områdene nødt å forlate færøyske 200 nautiske mil fiskesonen. Utvidelsen førte til at færøyinger fikk første rett til å forvalte ressursene innen fiskesonen, som i ettertiden førte til økt og mer diversifisert fisket (Holm & Mortensen, 2008). Utviklingen av hjemfisket bidro til store investeringer i fartøyer og fiskefabrikker på land. Fabrikkene var spredt over hele landet, noe som var en bevisst politisk innsats for å opprettholde arbeidsplasser i alle regioner (Rigombudsmannen, 2019).

Rederivirksomhet befant seg i større bygder og byer, hvor det ofte var andre type fiske- eller handelsaktiviteter. Rederiene hadde, og har, primært større fjernfiske fartøyer, mens andre mindre kystfartøy som regel var eid av lokale fiskere drevet som små familiebedrifter. Lokalbefolkningen var tatt med i fiskedriften i bygda, skolebarna hjalp til med forarbeidet før fiske og kvinnene jobbet i foredlingsleddene. Skipperen, enten båten var rederi eid eller et enkeltmannsforetak, var den som hadde ansvar å bemanne fiskefartøyene. Rekrutteringen av fiskere omfattet som regel familiemedlemmer, bekjente, folk fra lokal bygda eller at en av mannskapene anbefalte noen (J.I. Olsen, personlig kommunikasjon, 14. jan 2020).

1.1.2 Økonomiske krise i 90-tallet

I slutningen av 80-taller subsidierer offentlige sektoren store deler av fiskevirksomheten i landet. Veksten i fiskeaktiviteter gjør at fiskebestandene presses og i starten av 90-tallet kollapser den økonomiske sektoren. Effektene var at Færøyene opplever rekord høy fraflytting og arbeidsledighet. Krisetilstand treffer hele samfunnet og ikke minst fiskerinæringen hardt. Største delen av fabrikkene stenges, rederier går konkurs og fiskeri gir liten inntekt.

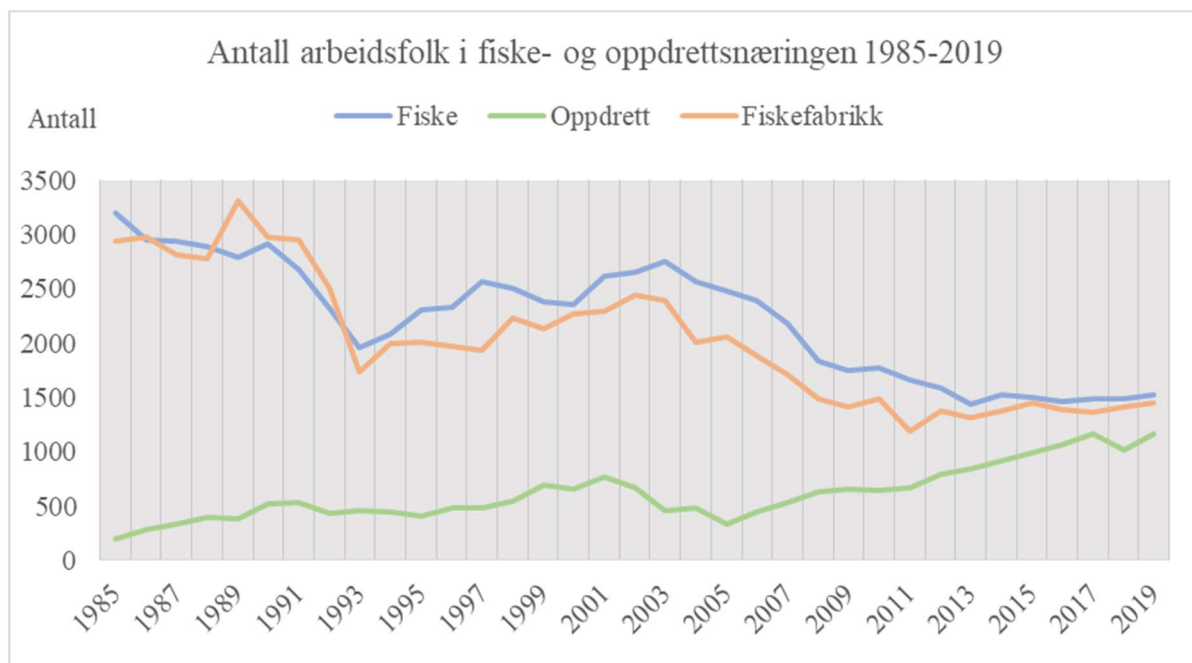
Ettertiden preges av nye reguleringstiltak, hvor det settes adgangsrestriksjoner og myndigheten går bort fra å subsidiere fiskeflåten (Holm & Mortensen, 2008). Kvotesystemet introduseres i 1994 og i motsetning til andre nordiske landet innfører Færøyene

innsatsregulering i fiskeriene og introduserer fiskedagersystemet i 1996. Kvotene gjøres omsettelige for gi fiskerinæringen plass til rasjonalisering.

Tiltakene gjør at fiskerinæringen sakte kommer seg, men strukturen til fiskerierne endres. Rederier sammenslå kvoter på færre båter for effektivisere drift og forbedre lønnsomheten. Det er hovedsakelig områdene i vest og sør som utsettes for rettighetsoppkjøp. Landet opplever en sentralisering av fiskerinæringen i nordområdene. Rasjonaliseringen resulterer i at tidligere fiskere søker andre arbeidsmuligheter. Spesielt industrier i utlandet, både fiskeri, olje og shipping tiltrekker flere fiskere.

1.1.3 Sysselsetting i fiskerisektoren

Sysselsettingen i færøyske fiskerisektoren har vært nedgående i en periode. Særlig første utfallet av den økonomiske krisen, som tidligere beskrevet, til at mange arbeidsplasser i yrket forsvant. Fra 1990 og frem til 2007 har antall ansatte i denne sektoren variert. For tiden er det omtrent 1500 fiskere og omtrent 1300 personer i fiskeforedlingsfabrikker på land, samtidig er antall personer som jobber i havbruksnæringen økt betydelig (Nofima, 2020).

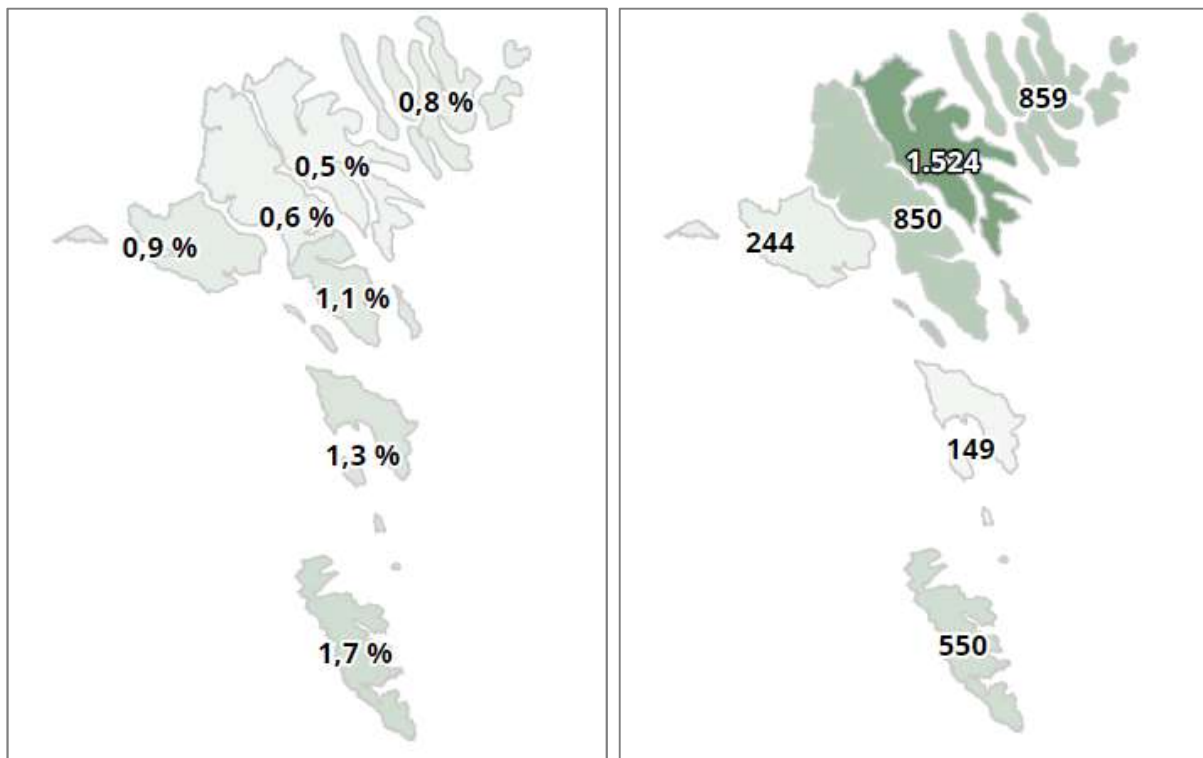

Figur 1: Arbeidsmengden i fiske- og oppdrettssektoren (Hagstovan, 2020c)

Det er forholdsvis god infrastruktur i landet. Seks av de 18 øyene har veiforbindelse, mens resten er forbundet via fergetrafikk. At kjøreforholdene er slike, betyr at flertallet av befolkningen bor innen en times kjøretur fra hovedstaden Tórshavn, der de fleste folk bor.

Store områdene, Suðuroy og Sandoy, som ikke har kjøreavstand til resten av landet regnes som avsidesliggende områder, ytterkanten.

Fiskerinæringen er mer konsentrert i de nordlige områdene, der ni av landets 18 fiskefabrikker finnes i Eysturoy. I ytterkanten, Suðuroy og Sandoy, er det sammenlagt fem fiskeanlegg, men fordi disse område er mer avsidesliggende er fiskeaktiviteten en viktig faktor i sysselsettingen. Fiskerisektoren har opplevd at arbeidsfolket er flyttet til andre industrisektorer, blant annet oppdrett. I tillegg er arbeidsledighet historiske sett lav i flere av landets områder. I områdene der flest folk bor er arbeidsledighet lavere enn i ytre områdene, Suðuroy og Sandoy. Men forskjellen er ikke stor. I de siste nevnte områdene jobber stor andel av befolkningen i den primære sektoren, som består hovedsakelig av fiskeri- og oppdrettsnæringen (Nofima, 2020).

Figur 2 og 3: Arbeidsledigheten og antall ansatte i primærsektoren desember 2019 delt etter sysleområde. Bildet til vestre er arbeidsledigheten i prosent, og bildet til høyre antall ansatte (Hagstovan, 2020d; Hagstovan, 2020e)

1.1.4 Regulering i fisket

Når det gjelder fiske og regulering på Færøyene fins det to systemer som skal sikre bærekraftig utnyttelse av de marine ressursene. Ene systemet styres av uttakskontroll som begrenser mengden som fiskes av en fiskebestand (Pope, 2009). Det andre systemet reguleres

etter innsatskontroll for å begrense blant annet antall fartøy og fartøystørrelser, i tillegg til tiden som kan fiskes (ibid).

Kvotesystemet baseres på uttakskontroll. I Færøyene reguleres primært de pelagiske artene gjennom kvoteregulering. Færøyske fartøy fisker også under kvotesystemet av bunnfiskarter ved Flemish Cap, Østgrønland, Island, ES-områder, ved Svalbard og i Barentshavet.

Kvoteforvaltningen involverer flere andre kyststater og årlig forhandlinger for å fastsette total fangst av en gitt bilaterale fiskeart. Færøyene inngår i avtaler med blandt annet Norge, EU og andre kyststater.

Fisket innen færøyske sonen reguleres etter inputkontroll, som tar utgangspunkt i å kontrollere fiskeinnsatsen og begrense fiskedødeligheten. Inputkontroll er gunstig når man har med blandingsfiskeri å gjøre, dvs. fisket hvor flere bestander oppholder seg i samme område og der det er vanskelig å skille imellom hva som fiskes. I tillegg er det enklere for fiskefartøyene å rapportere fangst samt forebygger metoden utkast. Antall fiskedager for hver fartøygruppe baserer seg på bestandsvurderinger flere år tilbake (Fiskiorkunevðin, 2008). En fiskedag defineres som hver 24 timer et fiskefartøy har fisket i et gitt fiskeår. En fisketur telles fra startpunktet som er når fartøyet forlater havnen til det er tilbake (Sjófeingislógin, 2019)

1.1.5 Fiskefartøygruppene

Færøyske fiskefartøyene flåten kritiseres for å være lite moderne motsatt nabolandene i øst og vest, Norge og Island som tilfører nybygg til fiskeflåten hvert år. Nesten ingen fornyinger har vært å se siste 10 årene på Færøyene og det skal ses i syn av at næringen har vært gjennom en usikker tid med politisk motstridene utspill, som har påvirket atferden til kjøp og nybygning av fartøy. Blandet annet har lineflåten en gjennomsnittsalder på 41 år (Jóanersarson, 2019).

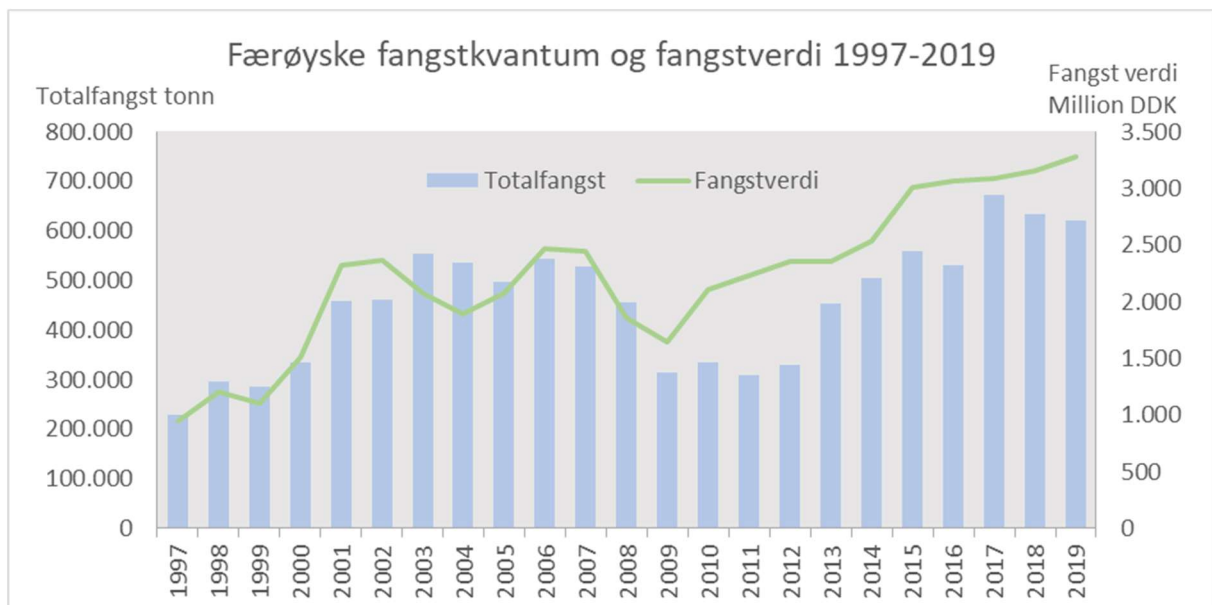
Under begge reguleringssystemene fordeles kvotene eller fiskedagene på ulike fartøygrupperinger med hensyn til redskap, størrelse og tillatelser. Teknologisk utvikling har også hatt sine effekt på redusering av antall fartøy. Oppgaven vil hovedsakelig omfatte fartøygruppene: trålere (gruppe 2), linebåter (gruppe 3), kystfartøy (gruppe 4), garnfartøy (gruppe 6), pelagiske og fabrikktrålere.

Tabell 1: Fiskefartøygruppene på Færøyene (kilde www.vorn.fo)

Fartøygrupper	Forklaring
Gruppe 2 – Trålere (partrålere og dypvannstrålere)	Trålere med 500 HK eller mer. Antall registrerte båter var 27 fartøy. Fisket skjer hovedsakelig med trål etter fiskedagersystemet
Gruppe 3 – Linebåter	Fartøy som fiske med line der har en kapasitet på 110 BT eller mer. Antall registrerte fartøy var 18 båter. Fisket skjer hovedsakelig med line etter fiskedagersystemet i færøyske sone. Fiskes etter kvotesystemet i annet farvann enn færøysk.
Gruppe 4 - har 3 underkategorier (kyst- og sjarkfartøy)	<p>4T er trålbåter med HK under 500. Det er åtte fartøyer registret.</p> <p>4A er mindre fartøy med åpne dekk (sjark) mellom 15-40 BRT. I 2020 var det syv registrerte fartøy. Redskapsbruk er oftest line eller jukse.</p> <p>4B er større sjarker med en kapasitet mellom 40-110 BRT. Det var ni båter registret i 2020. Redskapsbruk er vanligvis line og jukse.</p> <p>Alle undergruppene fisker hovedsakelig etter fiskedagersystemet.</p>
Gruppe 5	Denne gruppen er sammensatt av ulike små sjaker, som er en kombinasjon av fritidsfiske og små fulltidsfiskere. Det er 240 fartøy i denne gruppen. Fisker etter fiskedagersystemet og eget forbruk.
Gruppe 6 (garnfartøy)	Denne gruppen omfatter garnbåter. Kun to fartøy registrert i 2020. Fiskes hovedsakelig etter fiskedagersystemet.
Gruppe Skalldyrfartøy	Fartøy som fisker skalldyr. Kun ett fartøy registret i 2020. Fisker etter fiskedagersystemet
Gruppe Fabriktrålere	Trålere som fisker bunnfisk og reker ved bruk av ulike typer trål. Tre trålere i denne gruppen. Fisker etter kvotesystemet.
Gruppe Rekebåter	Kun et fulltids rekefartøy registret, som fisker etter kvotesystemet med reketrål. Ellers er det andre trålere som deler av året fisker reker.
Gruppe Pelagisk	Snurper som fisker med not eller pelagisk trål. Omtrent syv båter i denne gruppen.
Gruppe Industribåter	Denne gruppen omfatter også snurper som har fått tildelt kvoter fra den tiden systemet forholdsvis var nytt. Om lag fire fartøy kategorisere i denne gruppen. Redskapstype er trål og not.
Gruppe Internasjonal sjøvann	Omfatter ulike typer fartøy som fått tildelt kvoter i internasjonal farvann. Fiskearter er litt annerledes enn hva som ellers fiskes av færøyske fartøy. Redskapstypen er ofte trål.

1.1.6 Fangsttrender og antall fiskere

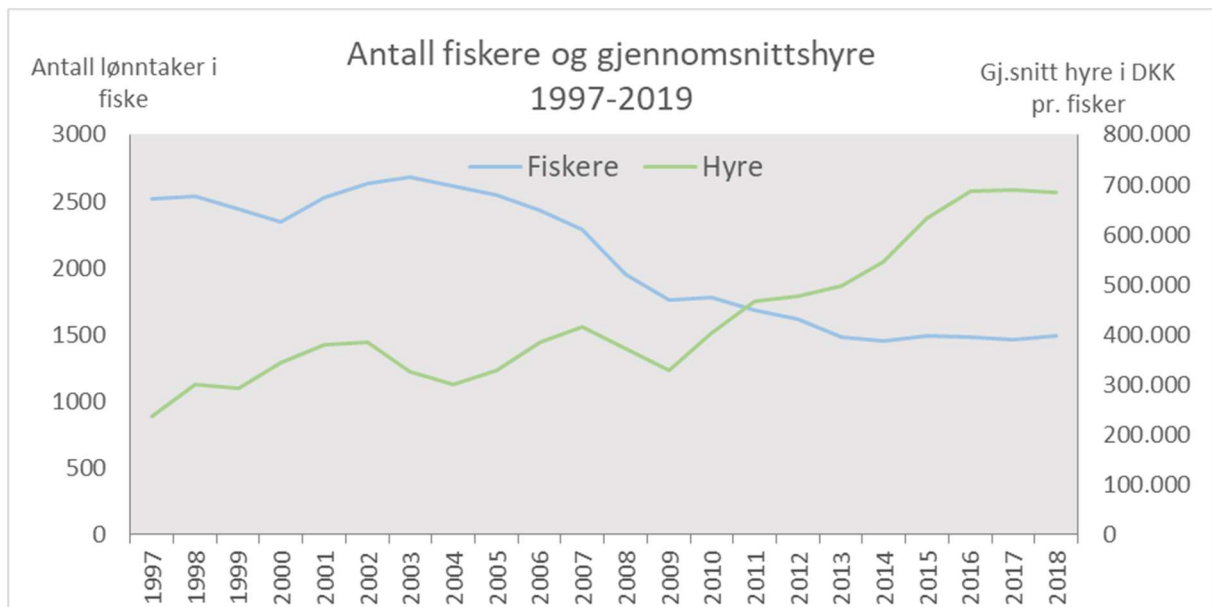
For å gi et lite innblikk i fiske og fiskerinæringens lønnsomhet vil jeg beskrive den generelle tilgangen de siste årene. Fangstmønsteret har vært svingende. Fluksjonene går fra 200.000 tonn i 1997 opp til mer enn det dobbelte i 2002 (Figur 3). Årsakene til økt mengde er effektivere fartøy, forbedre fiskebestander, høyere kvoter samt andre reguleringstiltak. Fangsten holder seg på samme nivå årene etter dette men i 2009 ses en kraftig nedgang, som skylles redusert fiske av bunnfiskarter og utfordrende makrellforhandlinger. Fangstverdi følger fra årene 1997 til 2008 grovt sett samme trend som fangstmengden. Verdien økes kraftig fra 1997 til 2001, hvor fiskerieringen opplever en oppgang. Deretter går den litt opp og ned, men forholder seg tett ad fangstmengden. I 2009 hvor totalfangsten reduseres betydelig fra de to tidligere årene, påvirkes verdien også mye. I denne tiden bygges eller effektiviseres flere fabrikker fordi at andre nasjoner velger å boikotte færøyske landinger på grunn av makrellkonflikten som oppstod når Færøyene satt egen kvote. Totalfangsten holder seg forholdsvis lav fra 2009-2012 men deretter økes den hvert år og den fortsetter å øke hvert år, fra 1,5 milliarder DKK til ca. 3.3 milliard DKK

Figur 3: Totalfangst og fangstverdi fra år 1997 til 2019 (Vørn, 2020)

Mens det totale befolkningstallet aldri har vært høyere enn nå, er antall fiskere lavere enn i flere årtier. Det har altså skjedd endringer i fiskerisysselsettingen. Dette har også sannsynligvis påvirket sysselsettingssystemet. I Figur 4 ses at i perioden 1997-2018 reduseres antall lønnstakere med 1000 personer, som følge av teknologisk utvikling, mindre fangst og dårlig politisk håndtering i oppbygning av krisetiden, som beskrevet tidligere.

Gjennomsnittlig hyre, som er en faktor basert viss prosent andel av salgsværdien øker gradvis med små avvik fra årene 1997-2001 (Figur 4). Denne perioden er som sagt preget av krise tiden og gjenoppbygging, hvor færøyske firmaer opplever dårlig forutsigbarheter med svingende fangster, økonomisk press og uvisshet. I perioden 2002 til 2009 ses to nedganger, det første i 2004 som sannsynligvis var dårligere pris mens i 2009 var det lave kvoter. Hyrene økes betydelig etter 2009. Hovedårsakene er at fangst av pelagiske artene økes, kvalitet fokuset forbedres i deler av flåten, salgsprisene øker og færre fiskere deler utbytte.

Figur 4: Antall lønntakere og gjennomsnittshyre i fisket fra 1997-2018 (Hagstovan, 2020b; Hagstovan, 2020f)

2 Teori

Det teoretiske utgangspunktet i denne oppgaven er hentet fra studier av lokale sysselsettingssystemer og rekrutteringsmekanismer i fiskeri. Teorigrunnlaget bygger på Jentoft og Wadel studier av norske fiskerisamfunn fra 1980-tallet. Senere har Sønvisen (2013) inspirert av aktør nettverk teorien videreutviklet teorien om fiskeri, sysselsetting og rekruttering.

Aktør nettverks teori (ANT) studerer hvordan systemer formes, utvikles og endres, inkludert hvordan politikk, økonomi, organisasjoner og kultur påvirker disse systemene (Næss, 2002). ANT er et praktisk instrument når man skal studere sosiale endringer, spesielt når endringer skjer fort. Sønvisen (2013) brukte ANT til å studere de mange elementene som tilsammen danner et fiskerisysselsettingssystem og rekruttering til fiskeriene. Fiskeriene har vært utsatt

for store og raske endringer, og Sønvisen studerte hvordan disse endringene påvirket rekruttering til fiskeflåten.

2.1 Det lokale sysselsettingssystemet (SES) av Jentoft og Wadel

Sysselsettingssystemteorien av Jentoft og Wadel (1984) tar utgangspunkt i empiriske undersøkelser utført i 1970- og tidlig i 1980-årene. Fiskernes betydning for den daværende sysselsettingen i et lokalsamfunn var i fokus for undersøkelsene og deres utgangspunkt var at fiskeræringens organisering og det sosiale livet i kystsamfunnet var koblet sammen. Gjennom å studere forbindelser mellom fiskerelaterte aktiviteter og samspill mellom næringsutøverne og andre aktører, utleder forfatterne hvordan og hvilke mekanismer som påvirker rekrutteringen og sysselsetting i fiskenæringen. Aktørene som er avhengig av hverandre, består av erverv og aktiviteter som er direkte eller indirekte tilknyttet fiskeriindustrien, for eksempel husholdninger, fartøy, tilvirkningsbedrifter, skoler og servicebedrifter. Sosiale systemet har fiskeflåten som kjerne, som danner forutsetninger for involverte aktører i systemet og er med til å påvirke hvordan aktørene og fiskeaktivitetene opptrer.

I et arbeidskraft-avhengig marked brukes transaksjonen mellom tilbud og etterspørsel som utgangspunkt for rekruttering. I henhold til Jentoft og Wadel (1984) var det markedsperspektivet ikke dekkende for fiskerinæringen fordi rekrutteringen modereres av uformell læring og sosiale relasjoner. F.eks. har utbygging av formell utdanning hatt stor betydning i fiskerisamfunn, da formell utdanning ledet ungdom vekk fra fiskeriene og kystsamfunn til nye arbeidsmuligheter innen andre næringer. Dette førte dermed til at ungdommen til dels mistet tilknytningen til fiskerinæringen. Videre, påpeker Jentoft og Wadel (1984) hvordan bosettingsmønsteret ute i kystsamfunnet ble påvirket av endrende forutsetninger i fiskeyrket som økt regulering, teknologiutvikling, utdanning og ressurstilgang. Kystbygdene utskiftes med større byer, pga. større utvalg og variasjon i arbeidsmuligheter.

Sysselsettingssystemer i fiskerinæringen ble beskrevet av Jentoft og Wadel (1984) består av noen karakteriske trekk. Først var det gjensidig avhengighet mellom aktører i lokalsamfunnet som bidro til rekruttering til fiskeflåten. Rekruttering til fiskeflåten fant sted i sosiale nettverk og gjennom sosiale relasjoner mellom familiemedlemmer eller medlemmer av fellesskapet i

lokal samfunnet. Nye rekrutter kjente eller var i slekt med noen ombord, som igjen vanligvis kom fra samme bygd. Videre ble en rekke støttefunksjoner i fiskeflåten utført av familiemedlemmer. Industrien var viktig for kunne lande fiskefartøyas fangst, og omvendt var bearbeidingsbedriftene avhengig av ressurstilgang fartøyene supplerte. Altså var flåten avhengig av funksjonene aktørene bidro med. Et annet trekk var at fleksibiliteten i sysselsettingssystemet bidro til en balansert flyt av arbeidsfolk mellom ulike fiskerier og sesonger. Det var også utveksling av arbeidskraft mellom sjø og land. Akkurat denne dynamikken av mobil arbeidskraft og fleksible rammer medvirket til å holde arbeidsledigheten og rekrutteringsproblemene nede. Dette bidro til å sikre kystsamfunnenes bosetting. Et tredje karakteristisk trekk viste at fiskerrollen var et resultat av primærsosialisering i fiskerfamilier, hvor individene ble introdusert for en kulturell overføring av fiskeriverdier, -normer og -kunnskap. Akkurat denne adferden var med til å sikre kunnskapsoverføring gjennom generasjonene. Man ble født til å bli fisker. Til sist sa forfatterne at sysselsettingssystemet var sårbar fordi vedlikehold av systemet krever regelmessig rekruttering og etablering av nye husholdninger og andre støttefunksjoner. Et krav som var under konstant press på grunn av endrende relasjoner som følge av samfunnsendringer

2.2 Sønvisen et al (2011) modifisering av fiskerisysselsettingssystemteorien (FES)

Fiskenæringen, så vel som det øvrige norske samfunnet, har gjennomgått store endringer siden Jentoft og Wadel utviklet sin teori. Derfor kan en i dag sette spørsmålstegn ved hvor relevant sysselsettingsteorien er for dagens samfunn. Sønvisen (2013) har gjennom sine studier, beskrevet hvordan det norske sysselsettingssystemet i fiske er endret siden 1980-tallet. En rekke hendelser har bidratt til endringer i fiskenæringen, som sildekollaps, overfiske, torskekollaps, lukket og økt regulering og reformer. Dette har påvirket fiskeriaktiviteten samt sysselsetting og rekruttering, i tillegg er næringen blitt modernisert og effektivisert, og produktiviteten har økt. Det moderne fiskerisysselsettingssystemet er et mer formelt og profesjonelt system. Noen trekk som Jentoft og Wadel identifiserte eksisterer fortsatt, men moderniseringen beveger gradvis kystens sysselsettingssystem fra et geografisk orientert system mot et forretningsorientert system, lik det man finner i andre næringer (Sønvisen et al. 2011).

Fiskefartøyene og fiskerinæringen går ut over det lokal og nasjonal samfunnet, og involveres langt høyere av det som foregår globalt. Videre, har teknologiutvikling resultert i at fiskefartøyene er mer teknologiske og effektive og klarer å fiske mye mer enn tidligere, dermed blir behovet for menneskekraft i fiske mindre. Færre men effektivere båter i tillegg til omstrukturering har også påvirket leveransen til de ulike lokal fiskefabrikkene langs kysten, hvor lokal folket jobber. Dog er den lokal tilknytning fortsatt viktig når det gjelder konkurranse om råstoffet i fiskeindustrien og flåten sammensetningen (Sønvisen et al. 2011). Det ser ut til at den økonomiske verdiskapningen i selve flåten har fått mer oppmerksomhet enn sysselsetting og den lokal tilknytning.

Den gjensidige avhengigheten mellom aktører vedvarer til en viss grad, men er ikke like sterk. Selv om rekrutteringen fortsatt avhenger av lokal samfunnet og sosiale nettverk rekrutterer deler av fiskeflåten, særlig offshore flåten, fra et større geografisk område i tillegg til utlandet gjennom flere ulike typer rekrutteringskanaler. Systemet er blitt mindre fleksibelt med hensyn til arbeidsmobiliteten og lokale tilpasninger. Formelle forskrifter og krav har gjort fiskeriets arbeidsmarked mer segmentert og det har blitt vanskeligere og mindre nødvendig å kombinere ulike typer fiske eller økonomiske aktiviteter. Erfaring er ikke lenger så nært knyttet til primær sosialisering, men kan også komme gjennom opplæring i det formelle skolesystemet. Likevel, er erfaring fortsatt viktigste kvalifiseringen, men på grunn økende krav i fiskenæringen for formaliserte krav og ulike sertifikater, er formell lærling og utdanning også viktig.

Det tidligere sysselsettingsystemet ble utviklet av studier av fiskerinæringen under et åpen regime. SES var karakterisert av tette relasjoner mellom aktørene i lokal samfunnet, som var essensielle for rekrutteringen. Systemet var sterkt avhengig fiskeflåten og dens ringvirkninger. I dag er lokal systemet fortsatt viktig men radikale endringer har endret flere av de tidligere viktig elementene. Det lokale nettverket av fiskere og folk tilknyttet næringen er krympet mens utdanning og økt krav til sertifikat i næringen åpner opp for folk utefra å komme inn. Fiskerettigheter og økte kapital investeringer har skapt en mer spesialisert sektor med svakere bånd til kystsamfunnene. Det vil ikke si at det ikke finnes relasjoner lenger, men heller at det sosiale nettverket forener aktører gjennom fiskeripolitikk og andre driftsformer, og ikke binder seg like sterkt til fysiske plasser som før. De lokale sysselsettingsystemene er endret. I dag kan vi heller se det som nettverk forankret i formelle struktur i sektorrelasjoner, teknologi og organisering. Dette kan man i dag kalle fiskeri sysselsettingssystem (FES).

Kort sagt så er FES mer formalisert og mer knyttet til hva som skjer i nettverk på den globale skalaen. Hovedårsaken er de store endringsprosessene i fiskerinæringen som har påvirket rekrutteringen og sysselsettingen, samt de endrende sosiale relasjonene mellom fiskenæringen og kystsamfunnene. I det videre arbeidet vil jeg undersøke om rekrutteringen til fiskeri på Færøyene fortsatt har sterke trekk som samsvarer med Jentoft og Wadels beskrivelser av SES, eller om vi også der kan se at utviklingen går i retning av det Sønvisen beskriver som kjennetegner ved FES.

3 Materiale og metoder

I denne delen av oppgave vil valg av metode beskrives. For å svare problemstillingene om rekruttering i fiskerinæringen på Færøyene og dens karakteriske trekk, var to metoder valgt for innsamling av primære data. Metodene er kvantitativ og kvalitativ i form av spørreskjema og intervju. Innsamlet materiale er supplert med en rekke sekundære kilder som for eksempel artikler, lover og regelverk, vitenskapelig litteratur og samfunnsstatistikk. Datamateriale er hentet i en avgrenset periode som gir et øyeblikksbilde av fenomenet.

3.1 Triangulering

Emnet i oppgaven bygges på forholdene til en bestemt samfunnsgruppe på Færøyene og av denne årsaken ble en samfunnsfaglig tilnærming tatt i bruk. Denne type tilnærming brukes for å studere folks oppfatninger om seg selv, om andre eller fenomener generelt. Utgangspunktet er å få et bilde av et fenomen og sammenligne andre studier og annen kunnskap. Oppgavens problemstillinger er lite forsket på tidligere, målet er derfor å tydeliggjøre og forklare fenomenet gjennom metoder som belyser komplekse fenomener (Johannessen et al. 2010).

Metodetriangulering er en klassisk framgangsmåte der en benytter flere metoder, blant annet intervju og spørreundersøkelser til å studere komplekse fenomener. Triangulering vil styrke analysen til studien (Fredriksen, 2013). Sammensettingen av metodene gjør det mulig å kartlegge utbredelse av et fenomen, men også gå inn i dybden i enkelte fenomen (Fredriksen, 2013). Gjennom kombinasjonen av harde og bløte data (Harboe, 2006) vil en få grunnlag for nye fortolkninger og en mer helhetlig beskrivelse. utfordringene med denne

metodeframgangsmåten er at den er vanskelig å gjenskape og den kan gi et naiv beskrivelse av tilfellet (Sønvisen, 2013).

3.2 Kvantitativ metode

Det er ikke mye å hente om færøyske fiskeren fra tidligere analyser. Andre undersøkelser i teorien har også brukt kvantitative data, derfor ble denne metoden også valgt her. Kvantitative metoder handler om å samle inn data som kan uttrykkes som tall og som kan analyseres ved bruk av statistiske metoder. En deskriptive analyse kan gi oversikt over omfanget til et problem og samtidig gi et innsikt til hvilke variabler som fins i forskningsfeltet (Johannesen et al, 2010).

Valg av innsamlingsfremgangsmåte i den kvantitative delen var spørreskjema. Spørreskjema er en rask og effektiv innsamlingsmetode som gjør det mulig å standardisere svarene og videre å generalisere resultater fra utvalg til populasjon. I tillegg er det enkelt å finne sammenhenger med lignende fenomener (Johannesen et al 2010).

Spørsmålene til spørreskjemaet ble utarbeidet etter inspirasjon av lignende kvantitative studier utført i Norge (Johnsen og Vik 2008; Sønvisen et al. 2017). Et utvalg av de best egnede spørsmål og omformulering av spørsmål tilpasset den færøyske konteksten, ble gjort i samarbeid med veiledere. I tillegg ble det utarbeidet nye spørsmål, som relaterte seg til aktuelle utfordringer i fiskerinæringen og samfunnet på Færøyene. Spørsmålene inneholder sentrale bakgrunns spørsmål, rekrutteringss spørsmål, fremtidsspørsmål, yrkesspørsmål og fiskeripolitiske spørsmål, som sammenlagt vil gi dekkende beskrivelse om situasjonen til fiskenæringen og rekruttering til fiskeriene sett fra fiskerens synspunkt.

Spørreskjemaene ble godkjent av det færøyske datatilsynet for å sikre anonymitet. F.eks. ble politiske spørsmål og stilling ombord fjernet, da de ble karakterisert som følsomme opplysninger. Datainnsamlingen, både kvalitative og kvantitativ, ble gjennomført også i tråd med retningslinjer for forskning satt av Norsk senter for forskningsdata (www.nsd.no).

For at det skulle være enkelt for respondentene å svare, kunne svarene gis ved å krysse av for ulike svaralternativer eller besvares ved bruk av en Likert skala, som brukes til å måle styrken av utsagnsholdninger. I tillegg, der vi ønsket utdypende kunnskap, var det mulig å gi åpne

svar. Spørreskjema var todelt, noen av spørsmålene skulle besvares av alle responderende, mens andre spørsmål var rettet mot arbeidsgivere (typisk er dette skipperne).

3.2.1 Innsamlingen av kvantitativ data

Feltarbeidet for innsamlingen av det grunnleggende datamateriale begynte i desember 2019 og varte til januar 2020. Data var innsamlet via utlevering av spørreskjema. Fordelen med dette var at jeg var tilstede mens respondentene svarte spørreskjema. Innsamlingen foregikk gjennom besøk ombord på båter, hos rederier, i tillegg til hjemmebesøk hos respondenter. Spørreskjemaene ble distribuert mens mannskapet var samlet ombord på båten eller samlet hos rederikontoret. I noen tilfeller ønsket respondenter å svare på et senere tidspunkt. Da ble det avtalt at jeg skulle komme tilbake etter en stund for å hente utfylte spørreskjema.

Studiepopulasjonen var aktive fiskere ombord på færøyske registrerte fiskefartøy. I følge færøyske statistikk registeret var denne populasjon omtrent 1500 personer i 2019 (Figur 1). For utvelgelsen av informanter ble laget et systematisk skjema for å få variasjon i utvalget, som tok hensyn til:

- Fartøygruppe
- Fartøyets registeringsområde
- Mannskapstørrelser

Rederier og skippere ble kontaktet og spurt om å delta i undersøkelsen. Graden av tilfeldighet i utvalget kan diskuteres med hensyn til innsamlingsframgangsmåten fordi den var avhengig av meg som innsamlingsperson. Målet var å nå en tilstrekkelig dekning av populasjonen, men jeg var begrenset å nå avsatt mål. Årstiden og værforhold var en hemning i datainnsamlingen, av denne grunn ble jeg nødt å fravelge enkelte områder. Samtidig varierte deltakelseslysten blant mannskapene.

Sammenlagt ble 20 båter besøkt med en mannskapsvariasjon fra 5 til 36 personer pr. båt. Totale utvalget omfatter dermed 174 respondenter. Det var ikke mulig å koblet utvalget direkte oppimot populasjonen med hensyn til det offentlig registret, slik det ble gjort i undersøkelsen til Sønvisen et al. (2017). Men i forhold til prosentrepresentasjon i utvalget mot populasjon, dekkede mitt utvalg like mye som norske studien. I tillegg så jeg på aldersfordelingen hos ansatt fiskere i offentlig statistikk (Hagstovan, 2020c) som viste

lignende trender til mine funn. Dermed vil jeg argumentere at man kan generalisere data i en viss grad.

For å sikre anonymitet, ble ikke spørsmålene elektronisk registrert etter hvert båtbesøk, men samlet opp og registret etter endt datainnsamling. Dermed kan ikke svarene tilbakeføres til fartøy eller individer. Først ble data kategorisert etter hvilken del av spørreskjemaet som ble utfylt – den ene delen eller begge deler. Totale utvalget av fiskere representerer ene delen og de som står for fiskerrekrutteringen (hovedsakelig skipperer og andre navigatører ombord) begge deler. Utfra spørreskjemaene var det 146 personer som svarte på den ene dele (vanlig mannskap) og 28 personer som svarte på begge deler (skippere). Dette gir en fordeling på 84 prosent fisker og 16 prosent skipperer/arbeidsgiver.

Tabell 2: Fartøyfordeling

FARTØYGRUPPE	ANTALL	ANDEL i %
Fartøygruppe 2	39	22%
Fartøygruppe 3	46	26%
Fartøygruppe 4	6	3%
Fartøygruppe 6	9	5%
Fabrikktrålere	44	25%
Pelagisk	28	16%
Industribåter	1	1%
Vet ikke	1	1%
Total	174	100%

Tabell 2 viser hvordan fartøyfordeling ser ut i utvalget. Det var vanskeligere enn forventet å finne kategorier, da det fantes ingen allmenn oversikt. Dermed tok jeg kontakt med rederforeningen og fikk en oversikt fra dem. Tas mannskaps- og fartøystørrelse i betraktning representerer gruppene fabrikktrålere og pelagisk, de større fartøyene i fiskeflåten og de utgjør sammenlagt 41 prosent av representantene. Fartøygruppe 2 (trålere) og fartøy gruppe 3 (større linebåter) presenterer sammenlagt 48 prosent av deltakerne. Disse gruppene omfatter mer eller mindre mellomnivået med hensyn til fartøystørrelse og har en mannskapsvariasjon mellom 6-15 folk. De mindre fartøygruppene, gruppe 4 og 6, er underrepresentert. Fartøygruppe 4 er mindre fiskefartøy med en mannskapsvariasjon mellom 1-6 personer. Største delen av fartøygruppen lå ved kai for å avvikle juleferie og var hemmet å dra ut å fiske

etter nyttår pga. dårlig værforhold. Derfor var det vanskelig å samle mannskapene under et tak mens innsamlingene foregikk. Fartøygruppe 6 (garnbåter) har kun 2 aktive fartøy i fartøygruppen og data representere ene fartøyet. Det var ikke mulig å komme i kontakt med båter tilhørende gruppe rekebåter fordi de var ute og fisket. Fartøygruppe skalldyrfartøy og gruppen som opererer i internasjonalt sjøvann var heller ikke mulig å besøke pga. årstid. Fartøygruppe 5 ble valgt å utelukke fordi man var nødt å begrense seg i innsamlingsperioden.

En informant svarer han til hører fartøygruppe industrifartøy, men dette er sannsynligvis ikke riktig, siden jeg ikke besøkte noen fartøy fra gruppen. Jeg har valgt å beholde informanten i datamaterialet men ekskludert personen når korrelasjoner skulle finnes for fartøygruppe.

Fordelen med at jeg stod for innsamlingen var at jeg hadde full kontroll over prosessen, i tillegg fikk informantene hjelp, om nødvendig, til utfylling av spørreskjemaet. Men ressursmessig var dette en krevende oppgave for en person.

Analyseteknikken benyttet er beskrivende statistikk for å gi en tallmessig beskrivelse av innsamlet materialet. Beskrivende statistikk er en samling metoder som beskriver og oppsummerer dataene som er samlet (Melvær, 2014). I denne oppgaven ble aldersgruppene eller fartøygruppe oftest bruk som forklaringsparabler på hva som beskrevet i de ulike figurene, men data er også presentert som prosentfordelinger når det kom til informantenes holdning. Kvantitative teknikken ble kanskje mer bruk til å illustrere trender oppimot den kvalitative delen.

3.3 Kvalitative metode

Kvalitativ tilnærming betyr generelt at man har interesse for hvordan noe for eksempel gjøres, oppleves eller utvikles. Under denne tilnærming er man opptatt av å beskrive, forstå og tolke menneskets erfarings kvaliteter med hensyn til et fenomen (Brinkmann & Tanggard, 2010). Data innsamles gjennom observasjon og intervjuer som fortolkes av forskeren. Fordi at tilnærmingens nøkkelord er mening og at man er opptatt av aktørens perspektiver, mener jeg at denne metoden er egnet til å utdype og underbygge funn fra den kvantitative delen.

Personlig intervju ble valgt som framgangsmåte, fordi jeg ønsket en dypere forståelse av fenomenet rekruttering i den færøyske fiskeflåten. Intervju gir en privilegert adgang til personers meninger, holdninger og erfaringer rundt et tema (Brinkmann & Tanggard, 2010).

Forarbeidet bestod av å lese og forstå tema og dens problematikk best mulig, slike at innsamlingsperioden dekkede mest mulig innenfor satt tidsramme. I tillegg var det også viktig at jeg var godt forberedt. Siden jeg har en bakgrunn innen fiskerinæringen fra tidligere og Færøyene er et lite samfunn, kjente jeg flere mulig personer som vil passe som informant til denne delen.

Første fase vedrørende utvalg av informanter bestod av å lage et rekrutteringsskjema med oversikt over mulige informanter og hvilke kriterier informantene burde ha for at jeg skulle kunne få mest mulig kunnskap om fenomenet. Strategien i utvelgelsen var å finne personer innen yrket som både hadde felles og ulike erfaringer med rekrutteringsfenomenet. Informantutvalget var også basert på region og fartøytype fiskerne tilhørte. Det var også tatt hensyn til alder, men dette var ikke et ultimative kriterium. Et annet kriterium var at personen var aktive i fiskerinæringen og kunne fortelle om dagens utfordringer. Av taktiske grunner ble en tidligere aktør, nå pensjonert, også intervjuet for å få en beskrivelse av hvordan forholdene var før.

3.3.1 Innsamling av kvalitative data

Data innsamlingen ble utført i perioden desember 2019 til januar 2020. Jeg hadde listet 10 personer som jeg vurderte ville være relevante som intervju informanter. Under kontaktprosessen for den kvantitative delen spurte jeg som et side spørsmål om de kunne henvise meg til noen som de vurderte ville være en god kandidat til intervju. Listen etter det ble enda lengere og endte totalt opp på 15 personer. Jeg brukte med andre ord det som kalles en snøballmetodikk til å rekruttere informanter. Målet var å nå mellom 5-10 intervju, fordi jeg vurderte jeg vil være presset med begge datainnsamlingene samtidig og var derfor nødt å begrense meg. Utfra rekrutteringsskjema og informantlisten ble en rangering av informantene laget. Jeg ringte personene og fortalte om årsak til kontakt og sprute om de var interessert å delta. For ikke å presse situasjonen for mye delte jeg oppringingen over flere dager. Noen på listen var ikke tilgjengelig, men flere personer var villig å bli intervjuet. Møtetidspunkt ble avtalt og de som ønsket fikk intervjuguiden tilsendt på forhånd. Alle informantene ble informert om formålet med prosjektet og at det var frivillig å delta, og at de kunne trekke hele eller deler av sine utsagn til et hvert tidspunkt.

I likhet med den andre datainnsamlingen begrenset årstiden hvordan og når man kunne møtes med personene. Blant annet var det ikke mulig å gjennomføre en avtale med en informant fordi tidspunktet aldri passet for begge parter. Noen av intervjuene foregikk samtidig som innsamlingsprosessen av spørreskjema, fordi noen av deltakerne hadde mer på hjerte etter å ha utfyllt spørreskjema. Derfor hadde jeg alltid med intervjuguide og skrivesaker og gjennomførte noen intervjuer etter at jeg hadde fått tilbake spørreskjema. Totalt ble det foretatt syv dybdeintervjuet, i tillegg til den pensjonerte informanten. Årsaken til det ble syv var fordi jeg innenfor tidsrammen vurderte etter siste intervjuet at innsamlet data dekkede problemstillingen.

Samtalene tok alt fra 30 min til 3 timer og jeg noterte ned i stikkord hva som ble sagt med godkjenning fra respondenten. Pilot intervjuet med informant 1 ble brukt som støtte informasjon for resten av innsamlingen. Dette skjedde i tre tilfelle at en diskusjon oppstod rundt emnet etter eller før utfylling av spørreskjema, og jeg stod klar å stille etterfulgte spørsmål. I det ene tilfelle (informant 2) var samtalen mellom tre skippere og meg. I to av de andre tilfeller var intervjuet mellom meg og skipperen, mens deler av mannskapet lyttet med.

Tabell 3: Oversikt over kvalitative informantene

Informant id	Alder	Fartøygruppe	Intervju dato
Informant 1	40-49 år	Fartøygruppe 3	27. Des 2019
Informant 2	Over 50 år	Fartøygruppe 2	2. Jan 2020
Informant 3	40-49 år	Fartøygruppe 4	3. Jan 2020
Informant 4	40-49 år	Fartøygruppe 2	15. Jan 2020
Informant 5	30-39 år	Fartøygruppe Pelagisk	17. Jan 2020
Informant 6	50-59 år	Fartøygruppe 3	16. Jan 2020
Informant 7	Over 60 år	Fartøygruppe 4	15. Jan 2020

I Tabell 3 vises alder og fartøygruppene til informantene, jeg har ikke inkludert pensjonerte informanten. I tillegg tok jeg kontakt med representanter fra fartøygruppene pelagisk og fabrikktrålere når analysearbeid var i gang siden informantene tildeles var underrepresentert i undersøkelsen. De bekreftet at situasjonen beskrevet av informant 5 generelt gjenspeilet deres oppfatning av fenomenet.

Tabell 4: Representative områder i kvalitative data

Sysle område	Antall informanter
Eysturoy sysle	4
Norðuroy sysle	1
Streymoy sysle	2

På grunn av personvern hensyn har jeg valgt ikke å knytte områdene personene representere i tabellen. For å bedre kunne analysere kvalitative og kvantitative funnene velger jeg likevel å liste disse opp i egen tabell (Tabell 4). Informantene representerer tilsammen tre av de største syslene og som også er hoved områdene for fiskeri, mens representanter fra områdene Sandoy, Vágur og Suðuroy ikke er med. Sysler er et embedsområdet for en sysselmann som ofte brukes å kategorisere de ulike områder i landet.

3.3.2 Kvalitative intervju og data

Intervjuene i denne undersøkelsen er semi-strukturert, dvs. at rekkefølgen på spørsmålene kan variere etter hva respondenten svarer og det er mulighet å stille utdypende spørsmål.

Intervjuguiden til dybde intervjuene var strukturert slik at man under selve intervjuet forholdt seg til de teoretiske rammer knyttet oppgaven. Allikevel var man opptatt ikke å være for meget styrt av nedskrevet punkter for å forstyrre informanten minst mulig mens han delte sine tanker. Så lenge informantene forholdt seg til emnet var de fri å uttale seg om alt med hensyn til innhold og tempo under samtalen.

Intervjuguiden var utarbeidet ut fra spørreskjemaene, men tilpasset for å gi mulighet for dypere svar og økt forståelse av fenomenet (Johannesen et al, 2010). Spørsmålene var strukturert for å fremme positiv og motiverende interaksjoner mellom begge parter, slik at informant lett kunne dele opplevelser (Brinkmann & Tanggard, 2010). Ønsket var en slags «life-history-traits» tilnærming, hvor respondentene utledet egen erfaring.

Oversettelsen fra noterte punkter til skriftlig tekst ble foretatt når hvert intervju var ferdig. Dette var gjort for å få nødvendig utfyllinger og for å beskrive observasjoner som satt ferske igjen etter samtalen. All informasjon som ble vurdert som følsom og kunne spore tilbake til enkeltpersonen ble fjernet, slik at anonymitet var sikret.

Når alle intervjuene var transkribert til skriftlig tekst, startet jeg analysearbeidet. Første steg var å redusere og fjerne irrelevant informasjon slik at data ble håndterlig og forståelig, og forholdt seg til problemstillingene. I tillegg tok jeg hensyn til at relasjonen mellom meg som forsker og informant kunne ha påvirket materialet. Deretter systematiserte jeg funnene for å legge et grunnlag for analysen. Da målet var å finne mønstre samt ulikheter i informantene sine utsagn ble markering satt ved funn. I likhet til Sønvisen (2013) var min undersøkelse og analysearbeid avhengig av teorien bak fenomenet for å få en bedre oversikt over fortellingene. Fortellingene ble kategorisert etter lignende rekkefølge som analysen til kvantitere delen og deretter flettet sammen for å gi den best mulig beskrivelsen av rekrutteringsmekanismene.

3.4 Forskningsetikk

Siden oppgavens start har det vært alt avgjørende at studien er underordnet etiske prinsipper og juridiske retningslinjer på Færøyene og i Norge. Målet var at få innblikk i erfaringer og meninger med hensyn til problemstillingen, som sannsynligvis ville reise indirekte personlig spørsmål. Derfor var man av etiske hensyn opptatt av at deltakerne ikke skulle oppleve utfordringer ved å delta. Blant annet ble forsiden av spørreskjema brukt til å informere om emnet, årsaken til hvorfor individene ble spurt om å delta, hva opplysningene ville bli brukt til og at ingen informasjon ville kunne spores tilbake til enkeltpersoner. Videre stod at ved å utfylle spørreskjema ga respondentene samtykke til at de opplysninger de ga kunne brukes som grunnlag for studien. Når det gjaldt de kvalitative intervjuene var individene informert før intervju gikk i gang om årsak, anonymitet og rettigheter som deltaker.

Planen var at den kvantitative datainnsamlingen skulle gjennomføres av et eksternt firma. Det var meningen at de skulle utføre en spørreundersøkelsen gjennom telefonintervju for å spare tid og lette om arbeidspresset. Dette lot seg ikke gjøre på grunn av personvern hensyn og de ulike regelverk for behandling av personopplysninger på Færøyene og i Norge og EØS. Tre ulike fiskerforeninger ble kontaktet for å få tak i kontaktinformasjon til fiskerne, men det færøyske datatilsynet hindret forespørselen, da personvernloven på Færøyene krever samtykke ved utdeling av persondata som f.eks telefonnummer (Persónsupplýsingarlógin, 2001) – dette til tross fortløpende kontakt i hele prosessen. Da det viste seg at det var ingen avtale mellom foreningene og medlemmene om at personopplysningene kunne brukes til forskningsformål, derfor kunne foreningene ikke dele telefonlistene sine med prosjektet. Bruk av eksternt firma til datainnsamling kunne dermed ikke gjennomføres. Alternativet ble

dermed at jeg møtte opp på de ulike fiskefartøy og spurte om de ønsket å fylle ut spørreskjema.

3.5 Generalisering, pålitelighet og validitet

Generaliseringsgraden av avendt metoder har sine utfordringer. Kvalitative metoden er vanskelig å overføre andre situasjoner, dermed må man være forsiktig med å generalisere resultatene (Sønvisen, 2013). Utvalget i kvantitative delen representerte 174 informanter av en populasjon på 1500 fiskere (Figur 1) men noen områder og fartøygrupper er underrepresentert, som gjør det vanskeligere å generalisere i sin helhet. Derimot vil bruken av flere metodetilnærming muliggjøre en form for generalisering på noen områder (Johannesen et al, 2010). Målet var å presentere de mest pålitelige og valide svar til forskningsspørsmålet knyttet studien ved bruken av triangulering. Spørreskjema har generelt lav validitet, mens intervju har høyere grad av validitet, i det jeg hadde mulighet å stille etterfulgte spørsmål under intervju prosessen. Mens pålitelighet, som måler hvor presis dokumentasjonen er, burde være høy for spørreskjema metodikken siden det var kun en person involvert i datainnsamlingen. Samlet avhenger data på kvaliteten til prosjektet i form av intervjuene, analysen og tekst overføring (Sønvisen, 2013).

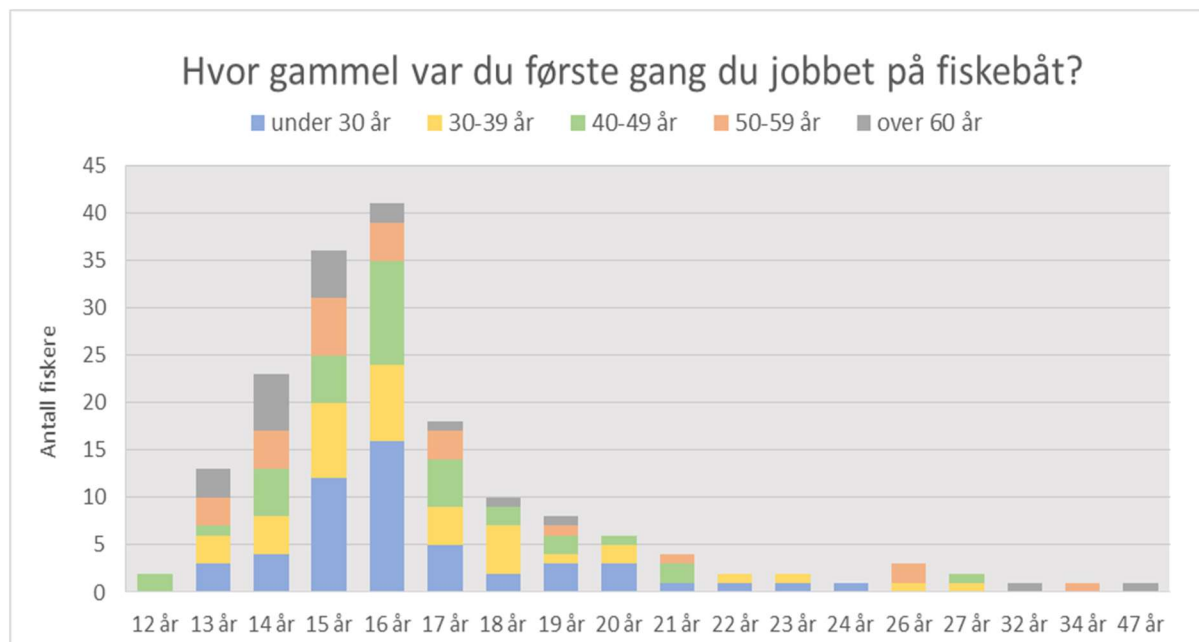
4 Resultat

I denne delen vil resultatene presenteres. Først gis en oversikt over hvilke karakteristiske trekk færøyske fiskere har anno 2019/2020. Forhold som årsak bak yrkesvalget, utfordringer med yrket samt andre relevante inntrykk, som framtidforventninger til fiskerinæringen, presenteres. Deretter går vi nærmere inn i rekrutteringsspørsmålene.

4.1 Den færøyske fiskeren

Denne delen vil beskrive informantene i utvalget. Fiskerutvalget representerer flere aldersgenerasjoner men gjennomsnittsalderen for informantene i utvalget lå mellom 30-39 år. Gjennomsnittsalderen da informantene deltok i fiske for første gang var 16,7 år, som er omtrent den alderen man slutter i folkeskole og skal velge neste kapittel i livet. Om vi ser nærmere på aldersgruppene når informantene deltok i fiske for første gang. Figur 5 ser vi at

fordelingen er ganske lik for de ulike aldersgruppene. Figuren viser at de fleste startet rundt 16 år, men at eldre fiskere over 50 år startet oftere i 14-15 årsalderen. Yngre fiskeren starter senere, f.eks. startet de fleste under 30 år da de var rundt 16 år. Rekrutteringsalder har altså vært rimelig stabil.

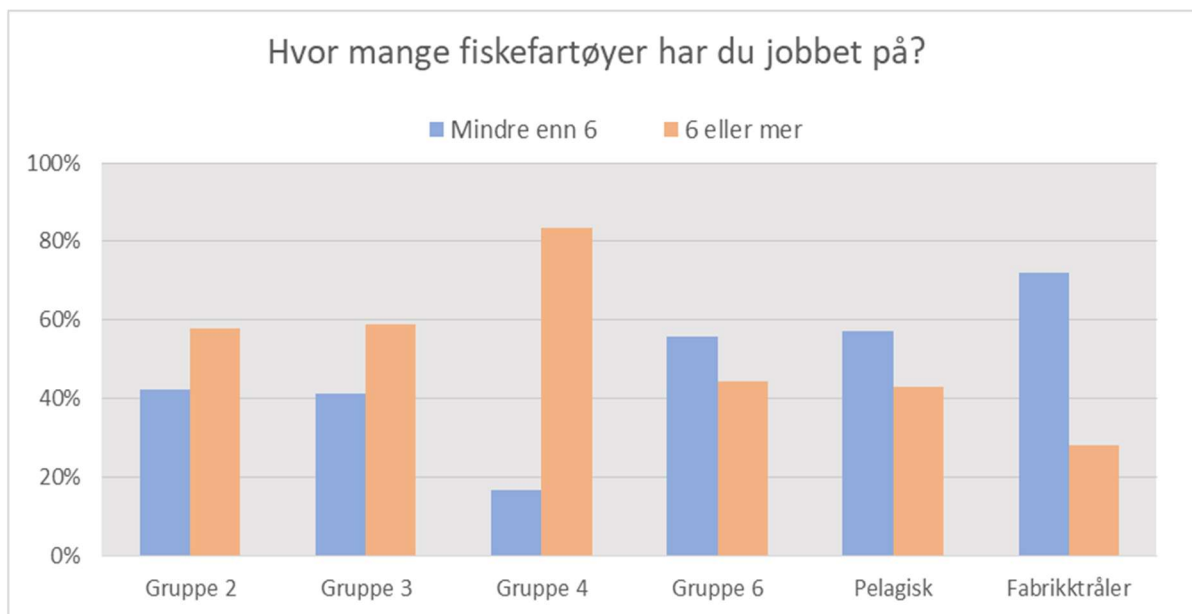

Figur 5: Alder ved deltakelse i fiske første gang (n=174)

Alder ved deltakelse i fiske første gang blant intervju informantene har samme trekk som Figur 5. Eldre fiskere starter tidligere og var ivrig etter å komme seg i båten. "Da syvende klasse i folkeskolen var fullført, var jeg glad for endelig kunne fiske fulltid" (informant 7, 2020). Samme gjelder fiskerne mellom 40-49 år, som også gikk i båten tidligere. Slik en informant fortalte: "pappa var fisker med egen båt. Som tenåring hjalp jeg til i sommerferiene under skoleperioden og ble fast fisker ombord når folkeskole tiden var over" (informant 3, 2020). For mange var fiskeri et naturlig valg, da de følte at "... det var her de tilhørte" (informant 1, 2019). Fiskeren under 40 år startet senere. Hvor han beskrev hvordan han etter et år på videregående skole, ca. 18-19 års alderen, ble tilbudt en fiskerstilling og har fisket like siden (informant 5, 2020).

Mobilitet viser til hvor stabil arbeidstakerne er. Her har vi valgt å bruke antall fiskefartøy man har jobbet på som indikator for mobilitet da det ikke er ualminnelig at fiskerne jobber på flere fiskefartøy i gjennom karrierene. Stor mobilitet kan være tegn på negative situasjoner som mistriivsel, mens lite mobilitet kan også være tegn på at man ikke har så mange andre alternativer innen fiskerierne, eller lite naturlig utskifting av folket mellom fartøyene.

Gjennomsnittsansattall fiskebåter informantene hadde jobbet på var 5,7 fiskebåter. Om vi ser nærmere på fartøygruppene og graden av mobilitet i Figur 6, viser fordelingen høyere mobilitet blant fiskerne i de mindre fartøygruppene i mindre trålere (fartøygruppe 2) linefartøyer (fartøygruppe 3) og sjarkfartøy (fartøygruppe 4). Særlig fartøygruppe 4 har høy utskifting. «Vet ikke» svarene er fjernet. Mens fiskerne i fartøygruppene 6, pelagisk og fabrikktråler har i gjennomsnitt jobbet på mindre enn 6 fiskefartøyer. Brukes alder som indikator istedenfor fartøygruppe, har de eldre fiskere jobbet på flere båter enn yngre fiskerne. Rundt 30 prosent av fiskerne under 30 år sier de har jobbet på flere enn 6 båter, mens 50-85 prosent av fiskerne i alders gruppene 40-49 år, 50-59 år og 60 år eller eldre har jobbet på flere enn seks fartøy gjennom fiskerikarrieren.

Figur 6: Antall fiskefartøy som fiskerne har jobbet på (n=170)

At mobiliteten varierer mht. fartøytype samsvarer også med det som opplyses i dybdeintervjuene. For fartøygruppe 4, som også har høyest mobilitet i figuren, sier informantene at ustabil fiske og skiftede værforhold påvirker. Større fartøy er bedret egnet å fiske i dårlig vær. Små båtene er ikke bygd på samme måte og er mer utsatt. Det gjør det vanskelig å planlegge fisketurene (informant 3, 2020; informant 7, 2020). I gjennomsnitt har informantene i fartøygruppene 2, 3 og 4 jobbet på flere enn seks fartøyer. Dette kan også sees i lys av at alderen hos intervju informantene i gjennomsnitt er over 40 år. For eksempel forteller den ene fiskeren at han har prøvd all slags fiske, fra jukse til line til not, videre sier han "når man har 50 års erfaring i yrket kan man nå å prøve ganske mye" (informant 7, 2020). Av samme årsak husker han ikke det eksakte antallet fartøyer, men sier det er sannsynligvis høyere enn hos de fleste andre fiskere. Vedrørende fartøygruppe pelagiske er det mindre

utskifting blant fiskerne, som kan tyde på større trivsel blandet disse fiskere.

Intervjurepresentanten fra fartøygruppen pelagisk har, i likhet med største flertallet av pelagiske fiskerne, jobbet på færre enn seks fiskefartøyer (informant 5, 2020). Hjembygda til informanten er en av de større pelagiske områdene i landet, som kan forklare hvorfor han stort sett kun har erfaring innen pelagiskfisket og hvorfor han ikke har byttet arbeidsplass i like stor grad som andre fiskere.

Færøyske fiskere er også mobile med hensyn til å ta arbeid i andre lands fiskeflåter. Når jeg spurte intervju informantene om hvor mange fiskefartøyer de hadde jobbet ombord på, svarte for eksempel den ene fiskeren at han hadde totalt fisket med ti forskjellige båter blant annet på Grønland og Norge i tillegg til hjemme på Færøyene (informant 1, 2019). Samme trekk finner vi hos informant 3 (2020), han har fisket med norske fiskefartøy, i tillegg til færøyske. Samme informant kobler også antall fiskefartøy og fiske i andre lande til kravet om seilingstid (praksistiden) som kreves for å bli opptatt på en navigasjonsskole. "Tidligere var det krav at man skulle ha x antall måneder fiskeerfaring før man kunne starte på skipperskole. Dette er omvendt i dag, du tar skole først og fiske etterpå" (informant 3, 2020). Ofte foregikk praksistiden på samme fartøy de x antall månedene som krevdes, men var det også fiskere som prøvde seg ombord ulike fiskefartøy muligvis for å få mer erfaring eller fordi de kun fikk midlertidig stilling ombord.

Annen type mobilitet kan også observeres innenfor rederiene. Det forekommer, om det er nødvendig, at man mellom rederiets egne fiskefartøyer overfører fiskere fra ene båten til den andre. Ofte gjelder dette hvis det er akutt mannskapsbehov eller arbeid i kortere perioder, særlig sommermånedene.

"Innenfor rederiet er det vanlig å låne fiskere mellom fiskefartøyene for kortere perioder, ofte bare for en fisketur. Lettere når det kun omfatter korte perioder fordi personen allerede er en del av rederi konsernet" (informant 4, 2020).

"Skipperne låner fiskere imellom seg, oftest omfatter det bare en fisketur, om det trengs. Ofte enklere sånn fordi du treng ikke å gå gjennom møllen å ansette en person for en kort periode" (informant 6, 2020)

Under samtalene ble tilfellet om hvorfor fiskere skifter fiskefartøy beskrevet som en type valg av karrierevei. "Vi (kystflåten) er første leddet i kjeden til fiskeriene. Den vanlige fiskeren drar etterhvert når muligheten presenterer seg" (informant 3, 2020) og "situasjonen for dette

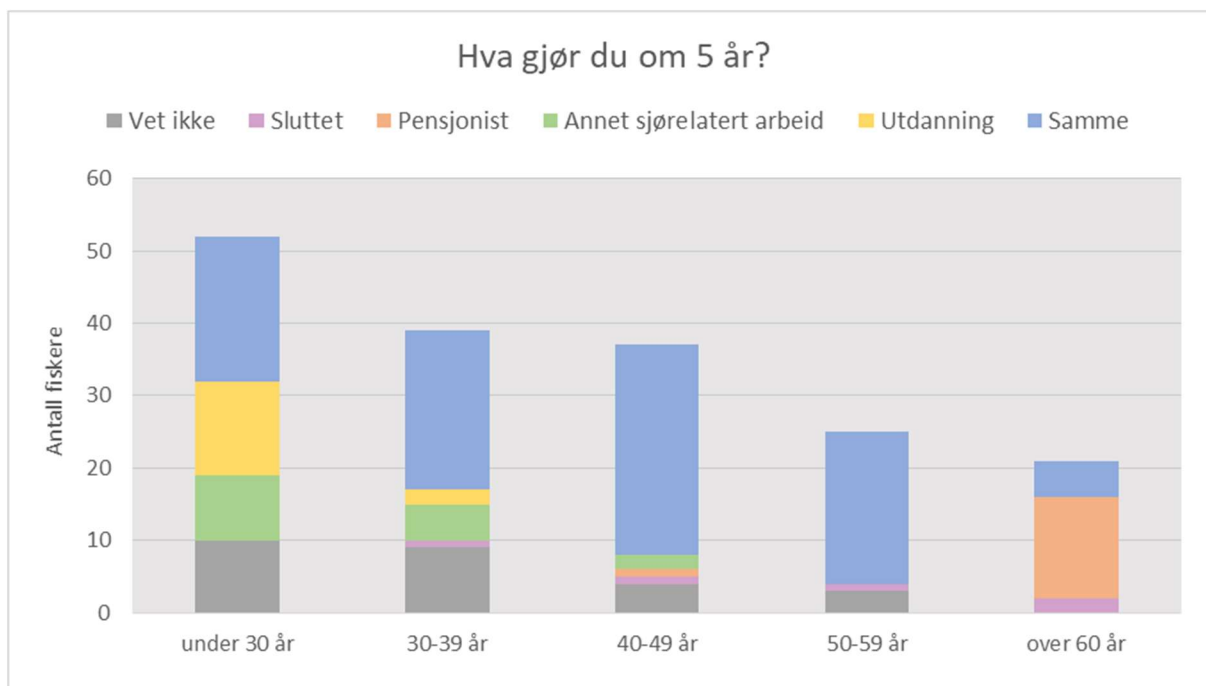
fiskefartøyet (tråler) kan defineres som et steg på trappa i karrieren om å bli fisker, et av de første stegene" (informant 4, 2020).

"Deler av lineflåten kan beskrives som et startpunkt, hvor fiskerne dra videre på livets vei når neste steg skal tas. Flere søker nyere/større fiskebåter, andre utlandet og noen utdanning. Vi former mange flinke fiskere til andre deler av fiskeflåten og andre sjørelaterte industrier" (informant 6, 2020)

I den pelagiske flåten synes trenden å være annerledes og heller motsatt med liten utskifting da "mannskapets gjennomsnittsalder øker for hvert år fordi folket trives" (informant 5, 2020).

For å undersøke fiskernes framtidstro, spurte vi om respondentene ville anbefale fiskeryrket til andre. De fleste informantene vil anbefale fiskeryrket til andre. Av informantene svarte 83 prosent (145) ja, 10 prosent (17) nei, og syv prosent (12) vet ikke. Det indikerer en positiv holdning blant fiskerne om yrket.

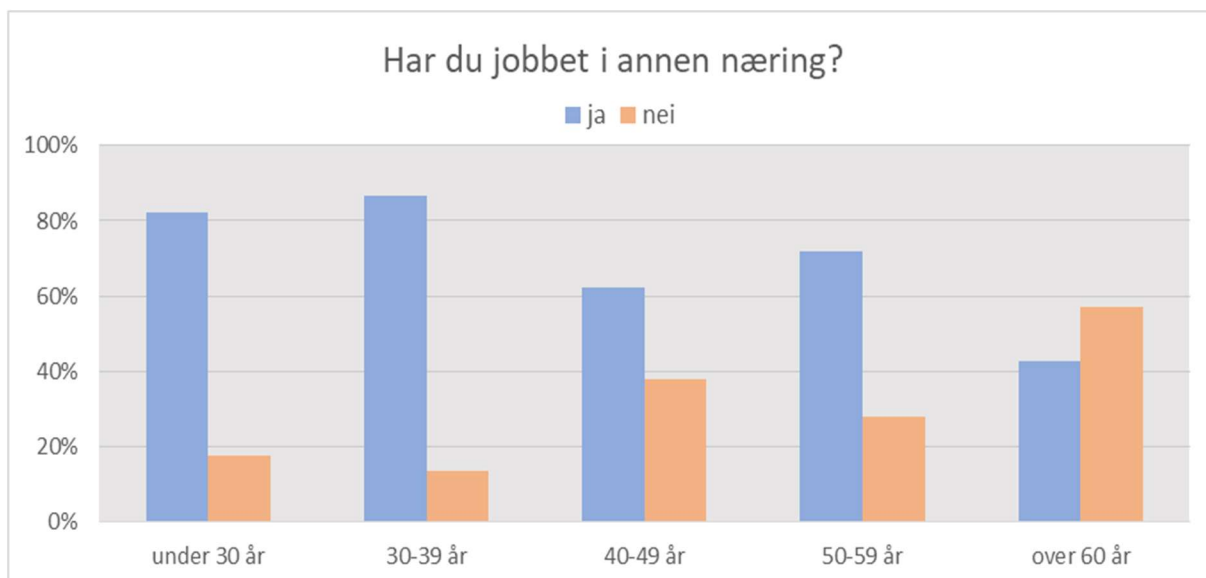
En annen indikasjon på om de er positive til yrket er om informantene ser seg selv som fisker også i den nærmeste fremtiden (fem år). Vi har valgt se på materialet i forhold til alder, for å fange opp at ulike aldersgrupper kan ha ulikt syn på hva de gjør om fem år. Når jeg spurte aldersgruppen under 30 år om hvor de så seg selv om fem år svarte 38 prosent «samme som nå», 25 prosent svarte «utdanning» og 17 prosent svarte «annet sjørelatert arbeid». Fiskerne mellom 30-60 år svarer hovedsakelig «samme som nå», mens majoriteten over 60 år svarte at de vil være pensjonert (Figur 7).

Figur 7: Deltakerne forutsier hva de gjør om fem år med hensyn til arbeid (n=174)

Selv om intervju informantene representerte flere aldersgrupper svarte nesten alle «samme som nå». Også eldste informanten, som var over pensjonsalder (67 år), hadde ingen planer om å slutte med fiske (informant 7, 2020). Informant 4 (2020), alder 40-49 år, var usikker om han fortsatt vill være fisker, men kom ikke med en konkret årsak til hvorfor han var usikkert og svarte at det var vanskelig å forutsi hva som kunne hende i en femårsperiode.

Annen industri utfordrer yrket og gir fiskeren flere alternativer utover sjølivet. Det var flere informanter som har jobbet i annen næring enn fiskeri (60 prosent) mens 40 prosent sier de kun har jobbet som fisker. Vi har valgt å se på data i forhold til aldersgruppene for å sjekke om det er forskjeller mellom generasjonene. «Vet ikke» informantene er fjernet fra figuren. I alle aldersgruppene, unntatt den eldste, har flertallet jobbet i andre næringer. Særlig er tilfellet gjeldende blant fiskerne under 40 år (over 80 prosent) (Figur 8), mens største-delen i aldersgruppen over 60 år (rundt 60 prosent) sier de ikke har jobbet i annen næring enn fiskeri. Årsaken til forskjellen mellom eldste aldersgruppen og resten av aldersgruppene kan muligvis skyldes at eldre fiskere har hatt et mindre utvalg av jobbalternativer da de var yngre. Forskjellen kan også komme av at det er mer naturlig for yngre generasjoner å utforsket de ulike arbeidsmarkedene på land og i sjøen som samfunnet tilbyr.

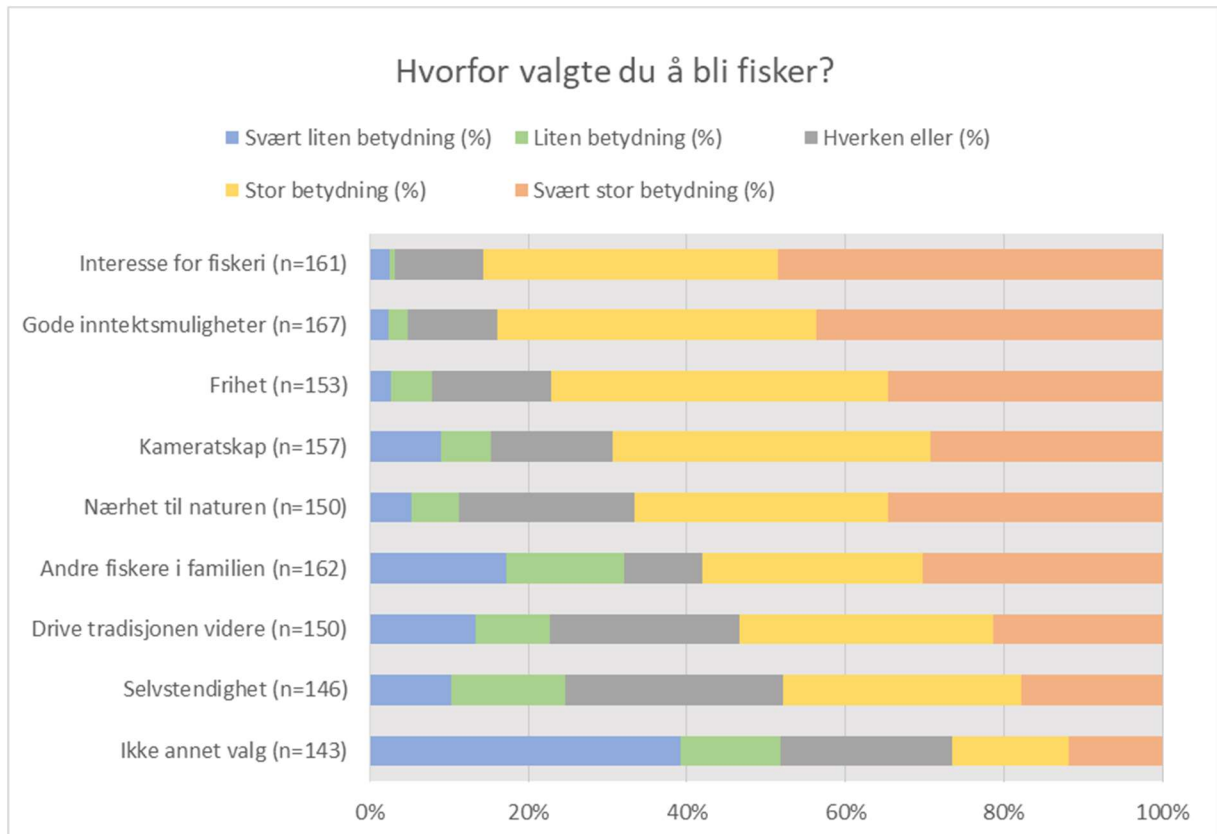

Figur 8: Fiskere som har jobbet i annen næring. Basert på aldersgrupper og prosent (n=171)

Inntil videre har informantene indikert inntektsfaktorens rolle i mobiliteten til fiskerne. Som inntektskilde er fiskeryrket avhengig av fangst og salg av fiskeressursene, hvor fiskerens lønn hovedsakelig består av en prosentdel av råvaresalget når fiskefartøyet lander til fiskeanleggene eller fiskemarked. Inntektsspørsmål omfatter bruttoinntekten for året 2018, fordi undersøkelsen startet i slutningen av 2019 og foregikk utover starten av 2020. Inntekten til deltakerne (n=162) varierer med en gjennomsnittsinntekten på rundt 730.000 DKK og standardavvik (SD) på ca. 380.000 DKK. Mannskapene hos de mindre fartøygruppene, tråler, garn og sjark registrerte lavere inntekter enn av fiskeflåten: trålere (gj.snitt lønn ca. 440.000 DKK, SD ca. 230.000 DKK), garnfartøy (gj.snitt lønn ca. 350.000 DKK, SD ca. 150.000 DKK) og sjarker (gj.snitt lønn ca. 290.000 DKK, SD ca. 130.000 DKK). Line- og fabrikktrålerrespondentene registrerte høyere inntekter og større variasjon i inntekt: fartøygruppe 3 (gj.snitt lønn ca. 680.000 DKK, SD ca. 310.000 DKK) og fartøygruppe fabrikktråler (gj.snitt lønn ca. 950.000 DKK, SD ca. 320.000 DKK). Høyeste inntekter tilhørte mannskapene i fartøygruppen pelagisk med en gjennomsnittslønn over 1.115.000 DKK, SD 173.000 DKK. Spørsmålet spesifiserer ikke om inntekten kun omfatter fiskeryrket. Det er ikke ukjent at fiskeren bruker fritiden til et eller annet delarbeid, derfor er det sannsynlig at noen fiskere har annen inntekt vedsiden av hovedinntekten, "når det er mulig blir sønnen med. Han jobber som maskinmann på annen fiskebåt og bruker innimellom fritiden til å hjelpe meg med fisket" (Informant 7, 2020).

4.2 Hvorfor har respondentene valgt fiskeyrket

Undersøkelser fra den norske fiskenæringen peker på ulike årsaker til at folk velger fiskeyrket, f.eks. interesse, selvstendighet og kameratskap (Johnsen & Vik, 2008; Sønvisen et al 2017). De samme spørsmålene ble stilt også på Færøyene. Svarene er presentert i figuren nedenfor.

Figur 9: Grunner til at informantene velger fiskeryrket (flere svar mulig)

Figur 9 viser ulike grunner til at informantene valgte å bli fiskere, «vet ikke» svarene er tatt ut av figuren. Gode inntektsmuligheter (81 prosent), og interesse for fiskeri (79 prosent) er hovedgrunnene til at respondentene ble fiskere, men frihet (68 prosent) og kameratskap (63 prosent) oppgis også som viktige grunner. Av mindre viktige grunner er nærhet til naturen (58 prosent), at det er mange andre fiskere i familien (54 prosent), ønske om å drive tradisjonen videre (46 prosent), ønske om å være selvstendig (40 prosent) og at man ikke hadde andre jobbmuligheter (22 prosent).

Interesse for fiskeri var også den faktoren som dukket oftest opp under de personlige intervjuene, men også faktumet at det er flere fiskere var i familien ble oppgitt å være en viktig grunn. For eksempel forteller en informant at årsaken han valgte fiskerlivet var interessen og at flere familie medlemmer var fiskere, samtidig understrekes det at det ikke var

penger som gjorde han ble fisker. Han begynte i den verste krisetiden i fiskeriene på Færøyene staten av 90-tallet. Fiskerne tjente lite og jobbet mye da. Allikevel kunne han ikke tenkte seg å gjøre noe annet "fiskerlivet er et primitiv liv" som passet hans levemåte perfekt (informant 1, 2019).

For flere av informantene var det at far drev fiskebåt som påvirket valget om å bli fisker. "Er oppvokst i fiskenæringen", faren hadde fiskebåt og hele familien var indirekte eller direkte med i driften. Ønsket om å bli fisker eksisterte gjennom hele barndommen, derfor ble det "helt naturlig å velge yrket når tiden kom" (informant 3, 2020). Samme livshistorietrekk gjelder for den eldste informanten. "Det er min oppvekst, mitt liv og det var det eneste rette å gjøre", i hvert fall den gang han skulle etablere seg var "det ikke noe annet alternativ som fristet" (informant 7, 2020).

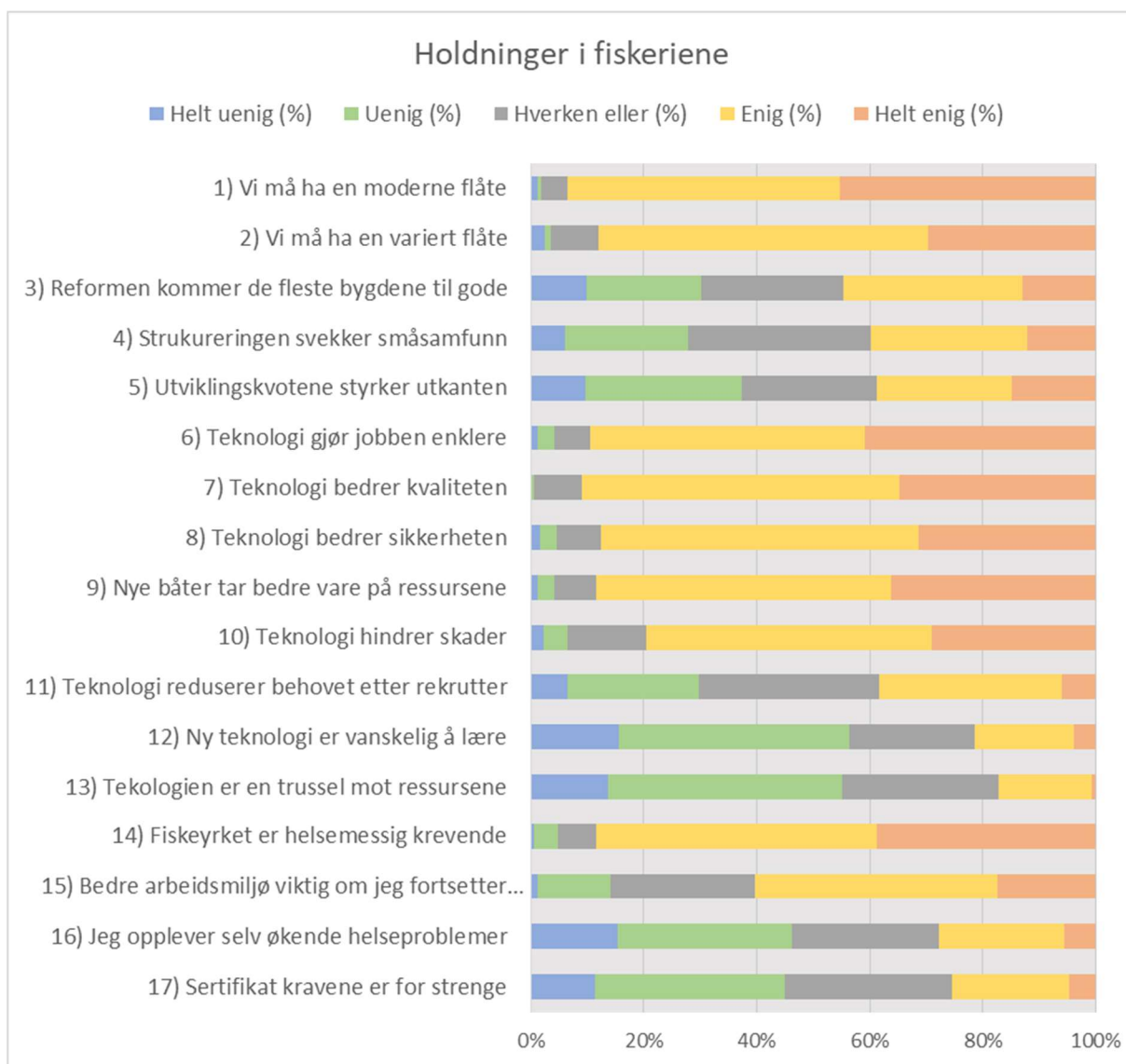
For andre var det et naturlig valg. En skipper svarer at det å bli fisker var det mest naturlige å gjøre den gang, valget kom av seg selv (Informant 4, 2020). For andre var det litt mer tilfeldig at de valgte sjølivet. En forteller at mannen til en av hans lærere fra videregående var reder og manglet folk på et tidspunkt og informanten ble spurte om han ikke ville prøve en tur. Han har fisket siden, unntatt når han tok skipperutdanning. "Jeg er fisker fordi det er cool", planen hans var ellers å bli elektriker, men det var slutt på elevopptak i krisetiden (informant 5, 2020).

Årsaken andre oppgir for å bli fisker er at de ble motivert av inntekten fiskeri genererer. "Akkurat nå er lønnen på topp, fiskerlivet krever ingen utdanning så dette er en fin måte å tjene rimelige summer uten skolegang" (informant 3, 2020) og for ungdommen har "lønnen har til sist alt å si" (informant 4, 2020). Denne oppfatningen deles ikke av alle, da man kan tjene det samme på land om man virkelig ønsker. Hvorfor folk ikke velger landbasert arbeid, er svaret ofte fritid. Man har ingen fritid når man jobber fra 8-16 på land, og ofte foretrekkes det å "jobbe til man er ferdig", slik det foregår på en fiskebåt (informant 5, 2020).

4.3 Hva er utfordrende i fiskeyrket

Enhver jobb har sine utfordringer. Særlig fysisk aktivt arbeid, som fiskeryrket er. Fiskeyrket påvirkes også av fiskeripolitiske strømninger og teknologisk utvikling. Disse forholdene kan ha sine effekter på individets tanker, holdninger og helse. Figur 10 viser respondentenes holdninger til påvirkning fra politikk, teknologi og helse. «Vet ikke» uttalelsene er fjernet fra

figuren som utgjorde mellom 5-29 svar pr spørsmål. De fem første spørsmålene er fiskeripolitiske spørsmål, som viser at det er stor enighet om at Færøyene må ha en moderne og variert flåte, da rundt 90 prosent av respondentene var enig eller svært enig i dette. Når det gjelder spørsmålene om dagens fiskeripolitiske reformer kommer fiskeribygdene til gode, om struktureringen svekker småsamfunnene, eller om utviklingskvotene styrker utkanten er det mindre enighet. Mellom 40 og 50 prosent var uenig eller svært uenig i disse påstandene.

Figur 10: Holdninger i fiskeriene (n=174)

Spørsmålene 6 til og med 13 er spørsmål om teknologi. Figuren viser at rundt 90 prosent av informantene er enig eller svært enig i at teknologi gjør jobben lettere, gir bedre kvalitet og sikkerhet, og at nye båter tar bedre vare på ressursene. Mange er også enige i at teknologi bedrer sikkerheten om bord (ca. 80 prosent). På spørsmål om teknologi reduserer behovet for

rekrutter, at teknologi er vanskelig å lære og at teknologi er en trussel mot ressursene er bare ca. 20 prosent enig eller svært enig av informantene.

Spørsmål 14 til 17 er spørsmål rundt helse. Figuren viser at nesten 90 prosent av informantene er enige eller svært enige i at fiskeryrket er helsemessig krevende, men kun 25 prosent opplever selv økende helseproblemer (spørsmål 16). Rundt 60 prosent sier at et bedre arbeidsmiljø er viktig for at de fortsetter som fiskere. Når det gjelder sertifikat krav er det få som er enige eller svært enig i at de er for strenge (ca. 25 prosent).

Flere av momentene fra surveyet kom fram i intervjuene. Intervju informanter understreker viktigheten i å ha en moderne variert flåte men at fiskerne ikke tenker alt for mye på politikk så lenge de kan fortsatt å gjøre hva de alltid har gjort (informant 6, 2020). Politiske holdninger om blant annet utviklingskvoter og fiskerireformen blant intervju informantene er vanskeligere å få konkret utdypning om. Informant 3 (2020) sier at politiske tiltak har gjort det mulig for fabrikker å åpne igjen, noe han er glad for da "det er viktig at det drysser andre plasser", men flere velger ikke å kommentere holdningene. Det kan komme av at de ikke ønsker å vise hvilket politisksyn de har.

Informantene er enig i at fiskerlivet krever en viss mentalitet og fysisk styrke. Yrket kan til tider være krevende. Derfor er ikke alle personer egnet å være fisker (informant 1, 2019). Teknologit utviklingen sies å ha forbedret fiskeomstendighetene i løpet av årene, både med hensyn til kvalitet og arbeidsoppgaver ombord på fiskefartøyene. "Maskineriet er forbedret betydelig og forholdene ombord er blitt mye tryggere enn tidligere" (informant 4, 2020). Utviklingen har ikke kun vært til fiskerens fordel. "De eldre fiskerne klarer ikke alltid å følge med og arbeidet kan til tider bli litt for monotont" (informant 3, 2020).

Med hensyn til sertifikater og andre krav er det delte meninger. Noen mener kravene er fornuftige (informant 3, 2020), mens andre sier det er «alt for strikt» og tilføyer at strengere krav i tillegg vil medføre økte kostnader personene er tvunget å betale når de skal gjennomføre ulike kurs (informant 1, 2019). Dette svekker særlig situasjonen til ungdom som kan ha en mer begrenset økonomi. Samme tanke deler en annen skipper da han sier «vi er blitt en papir nasjon», han mener det var så mye enklere før (informant 5, 2020). Systemet synes å ha blitt mer komplisert gjennom årene:

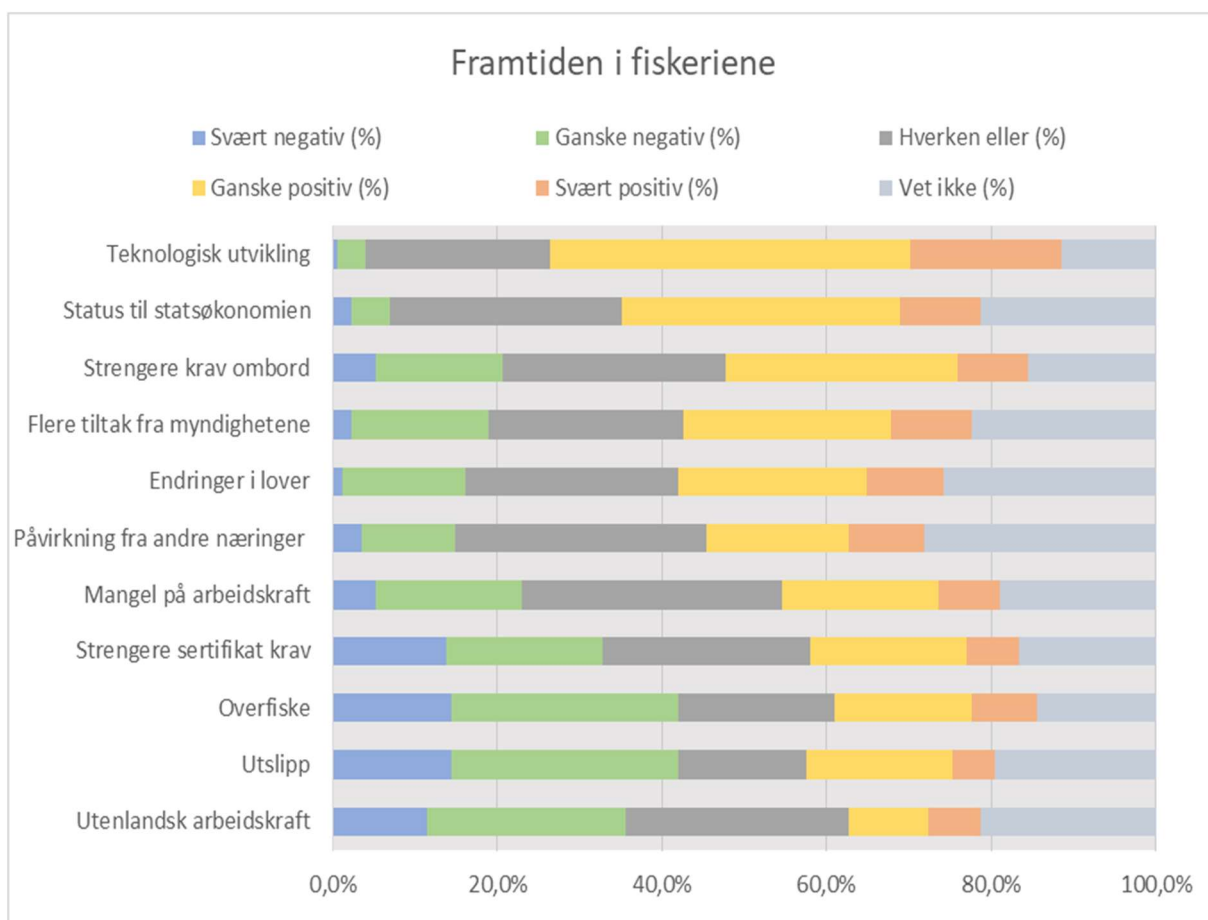
"Det var så mye enklere før, folk brukte sunn fornuft men så kom tillatelsene og krav. Dette har fått en snøballeffekt som blir større og større for hvert år. Kjedelig å fiske

når de på land skal bestemme alt ... ofte vet de som jobber med reguleringen ikke selv hvordan tingene fungerer. For dem er det bare en kontorjobb for dem fra 8-16 (informant 7, 2020).

Samme informant drev med fiske langt før krisetidens utfall i 90-tallet og ønsker ikke at man går tilbake til de omstendigheter og forteller hvor utfordrende det var i den tiden også. Bankene hadde kontroll og respondenten kjempet så mye han kunne, "husker det som en forferdelig tid" (informant 7, 2020)

4.4 Fiske i framtiden

Fisket er under konstant press fra ulike ytre og indre faktorer som kan påvirke hvordan yrket utøves. Over tid har teknisk utvikling, skiftende politiske handlinger, kunnskap og naturutfordringer endret fiskeriene. I Figur 11 nedenfor presenteres hva informantene mener kan påvirke deres jobb i framtiden.

Figur 11: Fiskerens vurdering av fremtiden i fiskeriene (n=174)

Figuren viser hvorvidt forskjellige fenomener vil ha positiv eller negativ effekt på fiskeyrket i framtiden og er delt inn iht. høyest til lavest svar på ganske positiv og svært positiv. Generelt mener fleste deltakerne at teknologiske utviklingen vil ha positiv påvirkning (60 prosent). Vedrørende statsøkonomien sin påvirkning i fremtiden mener 40 prosent av fiskeren at det vil ha positiv påvirkning til yrket. For strengere krav til fiskefartøyene varierer vurderingene blant fiskerne, noen tror det vil ha positiv påvirkning (ca. 37 prosent), andre fiskere tror påvirkning vil være «hverken-eller» (ca. 27 prosent), og en femtedel vurderer strengere krav vil føre til negativ påvirkning (ca. 21 prosent) mens 15 prosent ikke vet hvilken effekt det vil ha på fiskeriene. Lignede mønster gjentar seg ned over i figuren. Ser vi hva de fleste vurderer vil flere tiltak fra myndighetene ha positiv påvirkning (ca. 35 prosent). Også endringer i lover menes å ha positiv påvirkning (ca. 32 prosent). Mens påvirkning fra andre næringer på fiskeriene (ca. 31 prosent) og mangel på arbeidskraft (ca. 27 prosent) vil ha «hverken-eller» effekt på fiskeriene

På spørsmålet strengere sertifikatkrav er det også delte meninger om dets påvirkning i framtiden, men flere tallet sier det vil ha negativ påvirkning (ca. 33 prosent). For overfiske og utslipp tror de fleste at det vil ha negativ påvirkning (ca. 42 prosent) for fiskeren. Vedrørende siste spørsmålet om utenlandsk arbeidskraft vurderer flertallet at det vil ha negativ effekt (ca. 36 prosent).

Generelt går temaet under intervju samtalene litt i samme retning som forrige tema om utfordringer ved fiske. Vurderingene varierer mellom informantene innen de ulike fartøygruppene og påvirkes av type fiske og fartøyets tilstand. Den teknologisk utviklingen vil sannsynligvis ha positiv effekt på selve fiske og arbeidsoppgavene ombord. Mens påvirkning, ulike krav og endringer fra statssektoren varierer. Med hensyn til de biologiske faktorene mener informantene at disse vil gi positiv effekt for fiskeriene (informant 1, 2019). At tiltak fra myndigheten sikrer bærekraftig utnyttelse av ressursen. Likevel er ikke alle like positiv innstilt og mener både myndigheten og aktørene kunne gjort en bedre innsats å ta hensyn til det biologiske aspektet når de tenker teknologi og forvaltning i framtiden (informant 3, 2020).

Det siste spørsmålet om utenlandsk arbeidskraft kan betyr to ting: negativ fordi man ikke får tak i fiskere, eller negativ fordi det blir for mange. Ser vi på hvem i spørreskjemadata som har svaret negativ er det hovedsakelig respondenter fra trålere, linefartøy, pelagisk og fabrikktråler. Intervjuinformantene i fartøygruppe 2 og 3 har brukt eller vil sannsynlig rekruttere utenlandsk arbeidskraft i framtiden fordi det har vært vanskelig å finne fiskere

hjemme (informant 6, 2020), mens informanter i de andre fartøygruppene ser på utenlandske arbeidskraften som et område hvor dyktige fiskere er å finne (informant 5, 2020) som kan vurderes som en trussel for spørreskjemaespondentene.

4.5 Fra hvor rekrutteres det

I det følgende beskrives dagens rekrutteringsmønster i den færøyske flåten. Respondentene i denne delen er bare skipperne eller styrmenn. Tabell 5 viser hvor skipperne rekrutterer fra i dag, og viser at det rekrutteres ulikt avhengig av fartøygruppe. For hele flåten sett under ett svarer 16 prosent av informantene at de rekrutterer fra familie/bekjente og/eller hjemøy. Kun åtte prosent rekrutterer fra hjemkommune og tre prosent fra andre land. På Færøyene kan flere kommuner være på samme øy, i tillegg kan en kommune omfatte områder på ulike øyer. Hele 50 prosent sier annet, som kan inkludere større områder som hele landet, altså er det geografiske aspektet ikke helt bestemt.

Tabell 5: Fra hvor kommer rekrutten i de ulike fartøygruppene (n=28)

Hvor fra det rekrutteres	Fartøy-gruppe 2	Fartøy-gruppe 3	Fartøy-gruppe 4	Fartøy-gruppe 6	Fartøy-gruppe	Fartøy-gruppe	Total
	Trålere	Større Line-fartøy	Kyst-flåten	Garn-fartøy	Pelagisk	Fabrikk-trålere	
Familie/bekjente	12%	14%	50%	50%	0%	0%	16%
Hjemkommune	12%	0%	0%	0%	0%	20%	8%
Hjemøy	18%	29%	50%	0%	0%	0%	16%
Andre land	0%	0%	0%	25%	0%	0%	3%
Annet	47%	43%	0%	25%	100%	80%	50%
Vet ikke	12%	14%	0%	0%	0%	0%	8%

Flere svar mulig

Det er litt forskjell mellom fartøygruppene i forhold til hvor de rekrutterer i fra. 50 prosent av skipperne i kystflåten og garnfartøy rekrutterer fra familie/bekjente. I dybde intervjuene kom det fram delte meninger om rekruttering av familiemedlemmer. Noen utelater familiemedlemmer bevisst fordi de mener det kan resultere i mer konflikt ombord (informant 5, 2020), mens andre mener det ikke er et problem med å ansette familiemedlemmer (informant 1, 2019; informant 7, 2020).

Få rekrutterer fra hjemkommune, og i all hovedsak gjelder dette trålere som trålere og fabrikktrålere. Dette kan komme av at trålergruppene har hjemplass i kommuner hvor der forholdsvis bor flere folk enn andre plasser i landet. Før bemannet lokalfolket større deler av linebåtene, men dette prioriteres ikke i like stor grad i dag. Kanskje to-tre personer kommer fra hjemkommunene til skipperne ut av et mannskap på 15 (informant 6, 2020). Kystflåten er de som oftest rekrutterer fra hjemøy (50 prosent). Dette kan være fordi at kystfartøyene og kystfartøyinformantene som deltok ikke kom fra samme hjemkommune, men samme hjemøy. Fiskeren som hadde jobbet i yrket lengst av intervjuinformantene sa de rekrutterte mest fra hjembygda blant folk de kjente og hadde tillit til (informant 7, 2020).

Selv om rekruttering fra andre land er lavt i flåten som helhet, sier 25 prosent av informantene i garnfartøy at de rekrutterer fra andre land. Når det gjelder rekruttering fra andre steder er det hovedsakelig pelagisk (100 prosent) og fabrikktråler (80 prosent) som svarer annet. Ingen spesifiserer hva annet kan inkludere, men det er mulig at rekrutteringens geografiske distribusjon ikke opptar informantene. Vedrørende fabrikktrålere har de ofte to mannskap (25-35 fiskere pr mannskap) som bytter mellom turene, oftest hver 4-5 uke. Dette krever et høyere antall fiskere enn resten av flåten og mannskapene representere stort sett hele landet, som kan forklare hvorfor de hovedsakelig svarer annet og ikke område alternativene.

Under de ulike intervjuene kom det fram at hvor rekruttene bor ikke har samme betydning som før og man ser til andre plasser fordi et bredere rekrutteringsområde gir bedre utvalg (informant 1, 2019). En annen informant sier det geografiske elementet kan få betydning når det er flere som tar kontakt samtidig når en stilling er ledig, men som oftest er det tilfeldig hvem som til sist blir rekruttert (informant 3, 2020). Flere av informantene kommenterer hvordan forholdene før var mer område-konsentrert. "Det var mer konsentrert, lokal område holdningen er nesten vekk" (informant 4, 2020) og "rekrutteringsmønsteret er endret" (informant 6, 2020), som forklarer hvordan det før var forventet av fiskeren å kunne være klar til å komme ombord innen kort tid når de fikk skipsbud. Det kunne fiskere fra sørlig områdene ikke garantere pga. fergeruter. I dag er skipperne blitt flinkere å si fra i god tid fordi de ser verdien i planlegging. Fiskerne har tid til å komme seg på jobb. Dermed er tidligere fravalgte rekrutter blitt en større del av mannskapene, mens forrige dominerende områder er redusert.

Det var ingen andre statsborgere utover færøyinge (danske) med i studien, likevel sa informanter i garnfartøy at de som de eneste rekrutterte i utlandet. Dette kan være fordi de

sliter med å finne folk på Færøyene og er derfor nødt å søke i andre land. I noen tilfeller, forklarer en linefartøy informant at fiskere fra egen mannskap har erfaring med å jobbe med utlendinger i andre lands fiskeflåter og anbefaler å rekruttere utenfor Færøyene (informant 6, 2020).

Tabell 6 viser hvilke kanaler respondentene fra de ulike fartøygruppene benytter når de rekrutterer. Generelt er sosiale nettverk hovedkanal, da 45 prosent oppgir at de rekrutterer via venner og bekjente. Ofte kjenner respondenten rekrutten personlig eller er det en som han kjenner som har anbefalt personen (informant 5, 2020). Samlet benyttes rederi som rekrutteringskanal av 25 prosent av fartøygruppene, mens annonsering og skolesystemet brukes hhv 11 prosent og 2 prosent. Av informantene svarer 16 prosent at de bruker annen type kanal, som kan blant annet inkludere færøyske ansettelseskontor (ALS) eller utenlandske mannskapsbyrå, og fem prosent svarer vet ikke.

Tabell 6: Gjennom hvilke kanaler kommer rekruttene i de ulike fartøygruppene (n=28)

Rekrutteringen skjer via	Fartøy-gruppe 2	Fartøy-gruppe 3	Fartøy-gruppe 4	Fartøy-gruppe 6	Fartøy-gruppe	Fartøy-gruppe	Total
	Trålbåter	Større linefartøy	Kystbåter	Garnfartøy	Pelagisk	Fabrikktrålere	
Rederi	35%	0%	0%	0%	33%	33%	25%
Venner/bekjente	45%	43%	100%	50%	50%	33%	45%
Annonse	15%	14%	0%	25%	0%	0%	11%
Skoler	5%	0%	0%	0%	0%	0%	2%
Annet	0%	43%	0%	25%	17%	33%	16%
Vet ikke	10%	0%	0%	0%	0%	0%	5%

Flere svar mulig

Videre varierer det mellom fartøygruppene om hvilken annen kanal som tas i bruk. For trålbåter, pelagisk og fabrikktrålere er den nest hyppigste rekrutteringskanal rederi (ca. 33 prosent). Rederi som rekrutteringskanal er i hovedsak en navneliste, hvor interesserte fiskere har kontaktet kontoret og spurt om å få en «sjans». Det kan også være at rederirepresentanter anbefaler en person eller er med i rekrutteringsprosessen, det skjer i hovedsak under rekrutteringen av f.eks. navigatører og maskinfoolk, altså nøkkelpersoner (informant 6, 2020; informant 2, 2020). I de situasjoner hvor personer i tillegg til skipperen er med i rekrutteringsprosessen ses et rekrutteringsmønster. Man "kan ikke unngå at lokal området til

skipperen kan ha en effekt" (informant 6, 2020) på rekrutteringen og forklarer at rekruttene i flere tilfeller kommer fra samme plass som skipperen eller har en eller annen relasjon til skipperen. Det at rekrutteringsprosessen involverer flere utover skipperen viser seg også å være problematisk, særlig da skipperen ikke har siste ordet i hvem som rekrutteres. Da kan det oppstå situasjoner hvor folk sendes ombord som egentlig ikke passer inn i miljøet eller ikke kan oppgaven ombord godt nok. Rederirepresentere vet ikke hvordan dagligforholdene ombord fungerer i forhold til skipperen (informant 2, 2020).

Trålbåter, større linefartøy og garnfartøy har rekruttert gjennom annonsering, dette kan være via radio eller nettaviser. Skoler som rekrutteringskanal er lav, det er bare 5 prosent av trålerinformantene som sier de har rekruttert via skolesystemet. Skolepraksis via folkeskolen, hvor elever bruker to uker ute i arbeidslivet, er også en metode å finne fiskere. Flere av elevene ønsker å fortsette og aktørene ser også en økning i forespørsler fra de ulike skolene, særlig i de nordlig områdene rundt Klaksvík hvor fiskerinæringen er synlig i lokalområdet (informant 6, 2020).

Større linefartøy, garnfartøy, pelagiske fartøy og fabrikktrålere har brukt andre rekrutteringskanaler, bl.a. inkluderer dette sosiale media (Informant 3, 2020; Informant 6, 2020). Sosiale media, særlig Facebook, gjør jobben enklere med å nå fort ut til fiskerne, her fins det grupper som kun er rettet mot fiskere. Denne kanalen er veldig effektive når man skal ta kontakt med interesserte og å annonsere ledig fiskeplasser (informant 6, 2020).

4.6 utfordringer med rekruttering

Strukturendringer har forårsaket nedgang i antall fiskere og fiskefartøy. I Norge, som har opplevd samme utvikling, har debatter om rekruttering oppstått med jevne mellomrom. Likevel finner ikke studier at det er et generelt rekrutteringsproblem i den norske flåten (Johnsen & Vik, 2008; Sønvisen et al. 2017). Hvordan oppleves det dog på Færøyene?

Tabell 7: Oppfatninger om rekrutteringsutfordringer i den færøyske flåten (n=28)

Hvor enig/uenig er du om følgende påstand	Helt uenig	Uenig	Hverken enig eller uenig	Enig	Helt enig	Vet ikke
1. Jeg har hatt problemer med å skaffe mannskap	18%	7%	4%	36%	21%	14%
2. Det er vanskelig å beholde samme mannskap	11%	32%	18%	18%	7%	14%
3. Det er hard konkurranse om folket blant fartøygruppene	0%	11%	4%	57%	18%	11%
4. Det er hard konkurranse om folket blant båtene i samme fartøygruppe	0%	18%	14%	39%	14%	14%
5. Det er hard konkurranse om arbeidsfolket pga. lave arbeidsledigheten	7%	21%	7%	29%	21%	14%

Tabellen ovenfor viser variasjoner i oppfatning om rekrutteringsutfordringene. Over halvdel (57 prosent) er enig i at de har hatt problemer med å bemanne båtene. Likevel, ser det ut at fiskerne har tendens å være lojale, da majoriteten av informantene (43 prosent) er uenig i påstanden om at det er vanskelig å beholde samme mannskap. Det er også konkurranse om arbeidsfolket, både mellom fartøygruppene (75 prosent enig) og innad i samme gruppe (53 prosent enig). At den lave arbeidsledigheten spiller en rolle i konkurranse om arbeidsfolket er flertallet også enig i (50 prosent).

Om det er hard konkurranse om folket sier ene lineinformanten at "de har generelt ikke opplevd i det siste at folk søker andre muligheter. Mannskapene er lojale generelt". Deretter stilles spørsmålet hva så om pelagiske fartøyene, som er svært populære i dag, spør noen fra ditt mannskap om å bli med. "Mannskapene på pelagiske fartøy kommer aldri til å si fra seg deres stilling, og om dette skjer rekrutteres det ikke blant linefolket. De har deres egne måter å finne folk" (informant 6, 2020).

Samme informant forteller om en «gentleman agreement» blant skipperne i fryselinebåtene, hvor de ikke tar folk fra hver andre. Et unntak er dog hvis et annet fartøy kan tilby en høyere stilling enn den individet har. "Dette er en regel vi respekterer også mellom rederiene i lineflåten, sånn skjer når det er små forhold". Det er essensielt at personen som ønsker å bytte stilling tar kontakt først. "Da er det personen som ønsker å endre jobbstilling og ikke oss som stjeler" (informant 6, 2020).

Tabell 8: Oppfatninger om utfordringer med å skaffe mannskap i de ulike fartøygruppene (n= 28)

Jeg har hatt problemer med å skaffe mannskap	Fartøy-gruppe 2	Fartøy-gruppe 3	Fartøy-gruppe 4	Fartøy-gruppe 6	Fartøy-gruppe	Fartøy-gruppe
	Trålere	Linefartøy	Kystfartøy	Garnfartøy	Pelagisk	Fabrikk-trålere
Helt uenig	0%	0%	100%	0%	67%	50%
Uenig	0%	0%	0%	50%	0%	25%
Hverken eller	0%	17%	0%	0%	0%	0%
Enig	67%	0%	0%	50%	33%	0%
Helt enig	33%	33%	0%	0%	0%	0%
Vet ikke	0%	50%	0%	0%	0%	25%

Tabell 8 viser at det er primært trålere som har hatt problemer med rekrutteringen, da 100 prosent av informantene svarer enig eller svært enig i at de har hatt rekrutteringsproblemer. Denne fartøygruppen har hatt utfordringer med ustabil fiske og svingende markedspriser for råvarene. Særlig gjelder dette seifiske, som er det fiskeslaget trålerne fisker mye av. Blant større linefartøy har en tredjedel hatt problemer med å skaffe mannskap, mens 50 prosent vet ikke om de har hatt problemer med å bemanne båtene. At de ikke vet kan være fordi respondentene er ny på båten.

Fisket innen linefartøygruppen har i senere tid vært oppadgående og er blitt mer attraktivt. Men deler av gruppen har vanskeligheter med tilstand på fartøyet, i tillegg mangler det faste mannskapsordning ombord flere av fartøyene. Kystfartøy har ikke hatt bemanningsproblemer (100 prosent uenig), dette kan ses i lys av at kystfisket er bra for tiden og flere ønsker å delta i akkurat dette fiske.

Blant garnfartøy er det delte meninger om problematikken. Garnfisket råvareprisen er lav for tiden, som påvirker lønnen og dermed er det sannsynlig at deler av garnfiskene søker andre stillinger på andre fartøyer. Det var dessverre ingen intervju informant for garnflåten som kunne utdype tilfellet, men mens datainnsamlingen foregikk på garnfartøy sa flere av de eldre fiskerne at de hadde vært ombord på fartøyet over en lengere periode. Vi så også tidligere i Figur 6 at mannskapene i gruppen hadde generelt jobbet på færre fartøy i forhold til de fartøyene i samme størrelse. Dette kan indikere at mannskapene er mer lojale, eller at redskapstype som ikke brukes i andre grupper har en effekt. Som videre forklarer hvorfor 50 prosent ikke mener de har opplevd problemer.

For fartøygruppene pelagisk og fabrikktrålere er det stort sett ikke vanskelig å skaffe folk (67 og 75 prosent uenig). Inntektsgrunnlaget er forholdvis høyt og begge fartøygruppene har fast ordning med hensyn til mannskap. I tillegg tilhører flere nyere fartøy også disse fartøygruppene. Dette kan medvirke til å forklare hvorfor de ikke har rekrutteringsproblemer på samme måte. Både økonomiske forhold, fartøyenes standard og de sosiale ordningene kan dermed se ut til å påvirke hvor godt fartøyene rekrutterer.

Det er også ulike oppfatninger om fartøyene klarer å beholde mannskap, påstand 2 (Tabell 7). De større fartøygruppene viste seg ikke å ha hatt problemer å beholde mannskapet, mens respondentene fra de mindre trålere, større linefartøy og garnfartøy svarer de har hatt problemer. I gruppen garnfartøy er alle enig om at de har problemer med å beholde mannskap. Det ble ikke fortatt personlige intervju med informanter i denne gruppe, men generelt har fisket, som beskrevet tidligere, vært litt ustabil og inntektsgrunnlaget derfor lav. Noe som kan være en mulig årsak til at gruppen har vanskeligheter med å beholde mannskapet.

Blant trålere er 32 prosent enige om at det er vanskelig å beholde samme mannskap. Situasjonen er som nevnt ovenfor vanskelig i denne gruppen. Kvantumet og prisen har de seneste årene vært lav, bl.a. på grunn av utenlandsk konkurranse. Da flåten ikke har klart å konkurrere på lønnsvilkår, har flåten mistet mange folk i løpet relativt kort tid. "De flinke fiskerne søker andre muligheter" (Informant 2, 2020). Noen finner seg landbasert arbeid, selv om lønnen er dårligere eller den samme. Men arbeid på land gir muligheten til å dra hjem når arbeidsdagen er ferdig. Andre rekrutteres til andre båter, som tilby bedre lønn eller bedre ordninger enn hva denne gruppen kan tilby. En annen faktor, er at flere av fartøyene er gamle med et stort vedlikeholdsbehov (informant 2, 2020; informant 4, 2020). Dette resulterer i at båtene ligger ved kai for vedlikehold i lengere perioder hvert år. Det påvirker lønnen og dermed vil fiskere oppsøke andre rederier og fiskerier. En skipper forteller at i noen tilfeller har han brukt over to dager å ringe rundt til folk mellom turene. "Vi er desperate og ikke kresne når de gjelder hvor folk kommer fra" (Informant 2, 2020). Likevel deles holdningene ikke med alle informantene i samme gruppe. Andre parter har vært mer heldig med å beholde folket (informant 4, 2020). Dette kan skyldes fast ordning når mannskapene fisker eller har fri, og bedre lønnsvilkår som følge av at disse fartøyene fisker mer variert. Siste påstanden gjelder særlig torskefisket, som har gitt bedre og mer stabile priser enn den delen av trålerflåten som primært fisker sei. Som en informant sa "hadde vi fått tildelt torsk, da hadde situasjonen sett annerledes ut" (informant 2, 2019)

Blant linefartøy sier kun 17 prosent seg enig i at de har hatt problemer med å beholde mannskap. Per i dag har fartøygruppen god fortjeneste – noe som generelt gjelder alle frysebåter. Det er derfor lett å rekruttere folk. Listen av interesserte folk er lang, folk tar kontakt hele tiden. Båtene som ikke fryser har litt vanskeligere med rekruttering, særlig om sommeren når mannskapet vil ha ferie. Da gjennomgår de enten listen eller får anbefalt flinke folk som er villig til å jobbe i en kortere periode over sommeren (Informant 6, 2020). Allikevel er det fartøyer som sliter i gruppa, disse har fått et dårlig rykte som er vanskelig å endre. Fartøyene har vært nødt å fiske underbemannet innimellom (informant 6, 2020). Årsakene er blant annet de disiplinære forholdene mellom fiskerne og skipperen. Skipperen er for lite strikt når det gjelder fiskere med avhengighetsproblemer og det påvirker trivselen ombord og interessen for mulige rekruttere å bli med. I tillegg ønsker folk stabilitet og forutsigbarhet, noe som er vanskelig å garantere når båten er eldre enn fleste personer ombord. Eldre fartøy sliter ofte med maskinfeil og plager hyppigere en nyere fartøyer, som påvirker lønn og rekruttering.

Kystflåten har ikke problemer med å bemanne båten, 100 prosent uenig i påstanden om at det var vanskelig å rekruttere. Forholdene var annerledes for kun noen få år siden da fisket var ustabil og totalkvotene var små. "Mengden har alt å si, jo større fangst, og bedre betalt" (informant 3, 2020) som bidrar til at det er enklere å bemanne båten. På grunn av størrelsen på båten og fiskedagersystemet er det ikke noe fast system for når de drar ut og fisker. De tilpasser seg alltid omstendighetene og det er ikke et problem med hensyn til mannskap og stabilitet. "De vet hva de har sagt ja til, de kjenner til ulempene" (informant 3, 2020).

For den pelagiske flåten og fabrikktrålerne sier informantene at det ikke har vært vanskelig å beholde mannskapet, heller er problemet motsatt, ingen ønsker å forlate fartøyene og av samme årsak er gjennomsnittsalderen for mannskapet høy ombord. Dette var ikke alltid vært tilfelle at interessen å være med pelagiske fartøy har vært så stor blant færøyske fiskere, "... det er tiden som bestemmer" (informant 5, 2020). Informanten antyder til tider, særlig før makrellfisket ordentlig kom i gang før 2006, der fartøyflåten var plaget med ustabile råvare priser og liten interesse å være med fartøyene. Når lønnen er en prosent del av salgsværdien og fisket varierer, så påvirker det hvor stabile folket er. I tillegg er forholdene nøye planlagt med hensyn til fritid og når det fiskes som gjør det bedre mulig for mannskapene å planlegge ferie og andre familie aktiviteter.

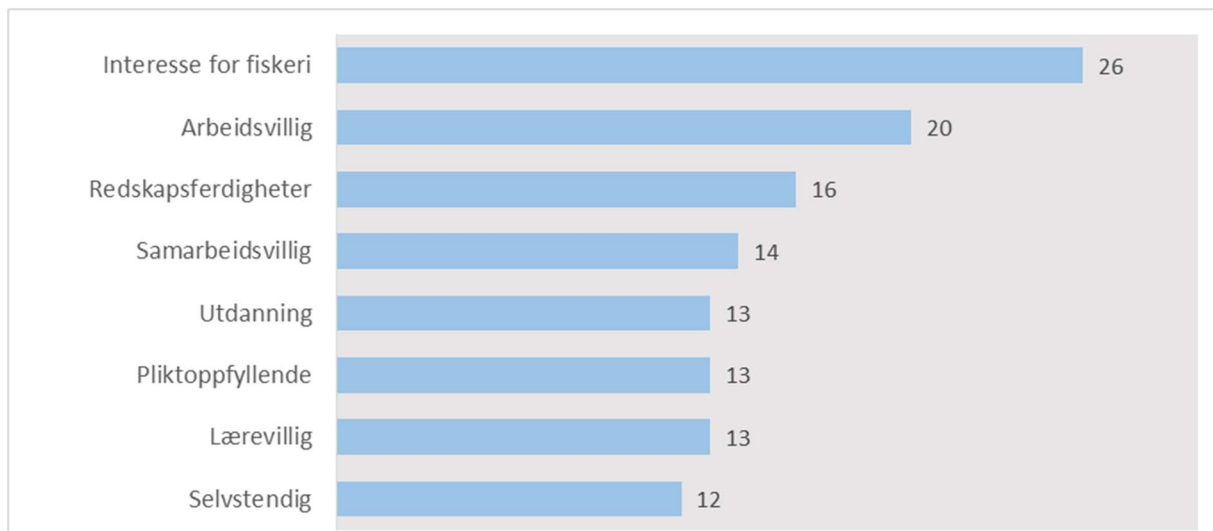
4.7 Konkurransen om arbeidskraften fra andre næringer

Selv om fiskeri har vært hovednæringen i Færøyene over en lengere tid er andre næringer, særlig oppdrettsnæringen, også blitt dominerende. Globaliseringen har også gjort det mulig for arbeidskraften å bevege seg utover landets grenser, hvor færøyingen nå jobber i andre lands industrier. Likevel føler flesteparten av respondentene seg ikke truet av annen industri som olje/supply og oppdrett når det gjelder tilgang på arbeidskraft. Av informantene tror 40 prosent at det er helt usannsynlig at de vil miste mannskap til oppdrett, og 57 prosent mener at det er usannsynlig at de vil miste mannskap til olje/supply. Tidligere har disse næringene rekruttert et stort antall arbeidstakere fra fiskeflåten, men i dag er situasjonen omvendt, fiskere ønsker å komme tilbake til fiskeriene (informant 6, 2020).

Det er hovedsakelig linefartøy og garnfartøy som mener det er sannsynlig at de mister deler av mannskapet til annen næring, og viser blant annet til hvordan særlig oppdrettsnæringen har lokket store deler av arbeidsfolket fra fartøygruppene (informant 2, 2020). Konkurransen gjelder også deler av større linefartøygruppen, som skyldes mangelfulle arbeidsforhold på noen av fartøyene både med hensyn til fast ordning og selve fartøytilstanden (informant 6, 2020). Resten av fartøyflåten hevder de kan tilby like bra eller kanskje bedre forhold enn andre næringer. "Bare i går ble jeg oppringt av to som jobbet innen oppdrett, som spurte om de kunne være med oss" (informant 1, 2019).

4.8 Etterspurte egenskaper når det rekrutteres

I alle industri er det noen egenskaper som er til å fortrekke når bedriften ansetter. I noen tilfeller kreves utdanning, mens i andre har de sosiale egenskaper alt å si. Figur 12 viser hva respondentene i denne undersøkelsen etterspør og vektlegger i egenskaper og ferdigheter hos rekruttene. Det var mulig å krysse av for flere alternativer i skjemaet. Figuren viser at interesse og arbeidsvillighet rangeres høyt av de som rekrutterer (hhv. 1 og 2), redskapsferdigheter og samarbeidsvillig (hhv. 3 & 4) er også høyt etterspurt, mens utdanning rangeres på samme linje som pliktoppfyllende og lærevillig.

Figur 12: Etterspurte egenskaper hos rekrutter (n=28)

Når samme spørsmål ble stilt under intervjuene ga flere informanter uttrykk for at alle kunne brukes til et eller annet om bord. Det er lett å finne fiskeriinteresserte personer, derfor var det ikke en spesifikk egenskap som var viktig, men heller en kombinasjon av flere (informant 5, 2020). Skipperne vektlegger at folk er lojale men mener også at det er viktig å finne en balanse mellom mer erfarne fiskere og yngre nye fiskere (informant 2, 2020). En blanding bidrar til utveksling av kunnskap fra eldre til yngre fiskere, som informantene mener er bra, samtidig vil en blanding sannsynligvis føre til et bedre og mer variert sosiale miljø ombord (informant 1, 2019).

Om alder var en egenskap ville den sannsynligvis stå øverst på listen. Alle informantene påpekte nemlig at yngre fiskere var å foretrekke. Yngre fiskere har det generelt lettere med å lære og gjøre tingene raskere enn de eldre fiskerne. "Ingen kan sammenlignes med energi nivået hos en ung rask kar" (informant 1, 2019). Informantene i fartøygruppe 2 var særlig oppmerksom på mangelen av yngre og motiverte personer ombord. I dag består mannskapet i dag primært av "gamle gubber" som savner at yngre krefter tar over og letter jobben litt (informant 2, 2020)

I hele fiskeflåten generelt er det forskjellige egenskapskrav avhengig av hvilke stillinger som skal fylles. Det er viktig at personen kjenner til redskapen som brukes. Dyktige trålfiskere er verdifulle og er vanskelig å finne. "Den personen som kan trålarbeid er verdt mye" (informant 5, 2020). Om det er en kokk som skal rekrutteres vektlegges andre ting. Kokken har en annen rolle ombord, han skaper den sosiale stemningen, og kan fungere om en slags «mamma» for de andre (Informant 5, 2020; Informant 6, 2020). Erfaring er viktig, men ferdigheter har alt å

si. Skipperen må kunne takle ulike situasjoner og kokken må ha gode sosiale egenskaper for å holdning stemningen positiv blant fiskerne (informant 5, 2020). Maskinmennene derimot trenger ikke å fungere så bra sosialt fordi de ikke skal håndtere samme sosiale oppgaver som skipperen eller kokken (informant 6, 2020).

Informant 6 (2020) forteller om betydning av at ansvarspersoner, som skipperen, ikke er for snill. Som skipper må være tydelig og konsekvent med mannskapet, og man må kunne etablere en viss grad respekt. Skipperen skal lede og være et slags forbilde for resten av mannskapet. Informanten forteller hvor ille det gikk med ene mindre linebåten. Det var nesten umulig å få folk å bli med. Problemene var endeløse og fiske var ikke optimalt. Ingenting fungerte tekniske og absolutt ikke sosialt (informant 6, 2020).

4.9 Kvinner som mannskap

Fiskeryrket har vært og er et mannsdominert yrke fortsatt. I mange slike mansdominerende yrket har en de seneste årene sett at det er kommet inn flere kvinner. Kvinnelige andelen i fiskeriene har ligget rundt mellom fire og syv prosent de siste 20 årene og var i desember 2019 4,2 prosent (Hagstovan, 2020c). Blant mine respondenter (n=28) var det ingen som har kvinnelig mannskap per nå men 57 prosent av skipperne sier kvinner har vært en del mannskapet. Mens 43 prosent sier at det hadde vært ønskelig å rekruttere flere kvinner som mannskap. Flere av informantene svarer «vet ikke» (43 prosent) om det er ønskelig å ansette kvinner.

Responsene var primært positiv til at flere kvinner introduseres til yrket, allikevel sa flere at fiskefartøyene, særlig de eldre fartøyene, ikke var tilpasset begge kjønnene å oppholde seg ombord samtidig. "Kvinner, ja takk! Det fungerer bra" men tradisjonelle holdning ombord om at kjønnene ikke kan dele kahytt hindrer at begge kjønn kan være der samtidig (informant 5, 2020). Fleste fartøyer er innrettet slik at to og to deler soverom. Samme gjelder for trålere, "nei, ingen damer, det er ikke mulig" toalett- og soveordningen er ikke egent til at begge kjønnene er der samstundes (informant 4, 2020).

En blanding av begge kjønnene skaper en annen stemning ombord som motiverer mannlige fiskerne, men det krever kvinnene "har tykkere hud her" (informant 4, 2020). Skipperen mener i tillegg at det er kvinnene som ikke streber etter å fortsette i fiske «vi har hatt kvinner med, men aldri lengere en to turer i trekk» (informant 4, 2020).

Noen kommer også inn på den fysiske forskjellen mellom kjønnene og at kvinnene muligvis ikke vil kunne klare visse oppgaver ombord som krever høyere grad av fysisk styrke. Likevel, mener skipper at det ikke er stor hindring for kvinnene. "Selvfølgelig vil det være forskjellig i hva kjønnene fysisk klarer" men det er også forskjell mellom mannfolket, i tillegg overtar teknologien flere av de fysiske arbeidsoppgavene (informant 5, 2020).

4.10 Utenlandsk arbeidskraft nå og i fremtiden

Utenlandsk arbeidskraft er utbredt i færøyske flåten. Blant annet sier flere av deltakerne at utenlandske borgere har vært en del av mannskapet på fiskebåten. Respondentene fra lineflåten var imidlertid de eneste som oppga at de fortsatt hadde utenlandsk mannskap, mens resten svarte at de tidligere hadde hatt utenlandske arbeidskraft. Færøyske fiskere bosatt i utlandet telles ikke med som utlendinger. Hovedrekrutteringskanalen for de utenlandske fiskerne var gjennom rederiene og bemanningsbyråer, og de ble rekruttert fra øst-europeiske land, nordiske land, men også fra asiatiske land. Om lag halvparten er ansatt hele året og den andre halvdel deler av året.

Figur 13 viser hvor sannsynlig det er at utenlandsk arbeidskraft fortsatt vil være brukt i fremtiden. Av deltakerne i undersøkelsen vurderer mange at de sannsynligvis vil rekruttere utenlandske arbeidskraft i fremtiden (46 prosent), mens 25 prosent sier at det er usannsynlig å de vil rekruttere fra utlandet.

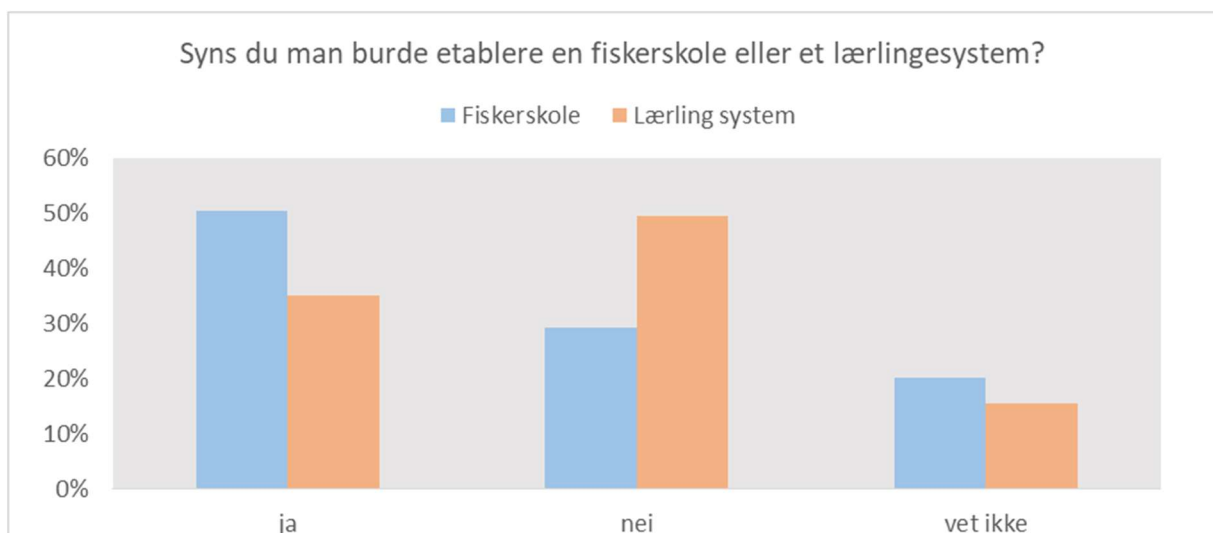
Figur 13: viser hvor sannsynlig informantene i fremtiden rekrutterer utenlandsk borgere (n=28)

Figuren viser at det er delte meninger vedrørende utenlandsk arbeidskraft, dette som også kom fram under de personlige intervjuene. Noen sier at det ikke bruk er for utlendinger fordi det er lang kø av færøyinger som ønsker seg en plass på båten (informant 1, 2019). En skipper forteller om sine gode erfaringer med utenlandske arbeidskraft og at han sannsynligvis vil ansette flere om det er nødvendig (informant 5, 2020).

En annen informant sier at de har vært nødt til å finne folk utenfor landet, men at utlendingene heller ikke har vært stabile arbeidsfolk. "Det bruker å være tre utenlandske personer med på ene båten, men inntil videre har ingen ønsket å være fast ansatt". Hvorfor ønsker de ikke å fortsette knyttes til ryktet båten har fått med hensyn til arbeidsmoral og ustabil fiske. Det er utfordrende, men informanten forsøker å holde driften gående (informant 6, 2020).

4.11 Fremtidens læringssystemer

Det har vært diskutert i media på Færøyene om å etablere en fiskerskole for å styrke utdanningsbehovet i hovednæringen (Djurhuus, 2019). I andre land, blant annet Danmark og Norge, har fiskerinæringen satt i gang ulike tiltak for å øke interessen for fiskeriene blant unge. Det satses blant annet på at fiskere i større grad kan rekrutteres gjennom utdanningssystemet (Sønvisen et. al 2017). Figur 14 viser hva mine informanter mener om behovet for fiskefaglig relevant skole eller et lærlingssystem.

Figur 14: Hva mener fiskeren om etablering av læringssystemer for å bedre kunne introdusere ungdommen til yrket (n=174)

Blant de 174 fiskerne er fiskerskolen det som får best oppbakking, mens lærlinger systemet ikke er like populært. Bildet ser litt annerledes ut når jeg sammenligner med funnene fra den

kvalitative undersøkelsen. De fleste intervju informanter er positive til et lærlingsystem, siden det oppleves som "mer rettferdig" og mer direkte læring enn hva en skole kan tilby. Et skolesystem med teorier har ikke noe med virkeligheten å gjøre (informant 5, 2020).

Et lærlingsystem vil gjøre det mulig for interesserte personer å prøve seg i næringen for å se om dette er noe for dem (informant 1, 2019). I tillegg vil bruken av et lærlingsystem også gjøre det mulig å indusere en sti med hensyn til lønn, som flere mener mangler (informant 3, 2020). Gjennom en lærlingslønn, som vil være lavere enn for det faste mannskapet, vil fisker lærlinger ha muligheten å jobbe seg til en bedre lønn om han velger å fortsette. Flere mener nemlig at det er feil at alle får samme lønn, slik situasjonene er nå, når det er forskjell mellom nye og erfarne fiskere (informant 3, 2020). Systemet vil bidra til en naturlig sortering av de som virkelig ønsker å bli fisker og de som kun gjøre det av andre årsaker. Ofte er det pengene som lokker de unge, men etter en tur finner de utav at sjølivet ikke er for dem (informant 1, 2019).

Foreldrene kan også være en årsak at sønnen introduseres til yrket, selv om interessen ikke er tilstede. En skipperen kaller disse personene for statuer, som gjør hva foreldene sier når mener det er tid å bli voksen. Disse slutter ofte innen kort tid fordi de ikke klarer arbeidsoppgavene, mens de som forsetter ofte mangler den riktig arbeidsvilje. Man ser at de kun er der på grunn av andre (informant 2, 2020).

En annen mulighet for å introdusere flere for fiske hadde vært skolebesøk i de ulike folkeskolene rundt landet, der aktive fiskere underviste eller forklarte om livet som fisker. Ungdommen er nemlig ikke opplyst godt nok om forholdene ombord som ikke omfatter fisk "de ser bare fisk, bølger og saltvann, men vi har også masse fritid og et godt sosialt liv" (Informant 1, 2020).

Eldste informantene som også er fisker i kystflåten har ikke overveiet skole og andre typer lærlingsystemer, men mener det er viktig for de unge å få muligheten å teste sjølivet før de bestemmer seg hvilken karriere de skal velge. Selv sier han at ønske om å bli fisker er "noe som sitter lang innen i sjelen" (informant 7, 2020).

4.12 Resultat kort oppsummert

Færøyske fiskeren introduseres til fiske i en tidlig alder. Hovedårsaken fiskerne velger yrket sier de er interessen for fiskeri. Generelt er fiskeren flink til å anbefale yrket for andre og har ikke tenkt seg å gjøre annet i framtiden, som indikerer en positiv holdning til fiskeryrket.

Gode inntektsmuligheter er også en høy faktor for hvorfor folk velger yrket, og vurderes å være hovedgrunnen blant yngre folket. Dette gjenspeiles i mobiliteten blant fiskerne hvor de båtene med høyes inntektskilder har stabilere folk enn de med lavere inntekt.

Rekrutteringsproblemene og -mekanismene variere mellom de ulike fartøygruppene, men fleste fartøygrupper bruker nettverket som hovedkanal i rekrutteringen. Mindre trålere, garnfartøy og deler av lineflåten opplever ustabile folk og begrenset interesse som følge av ustabil fiske, lave råvarepriser og lavere tilstander på fartøyene i forhold til resten av flåten. Disse satser i høyere grad enn resten på å rekruttere via lokal samfunnet. Større fartøy er mer attraktive og har generelt ikke et problem med rekrutteringen fordi de kan tilby bedre inntekter samt stabilere fritids- og mannskapsordninger, som er blitt viktige faktorer for fiskerne i dag.

5 Diskusjon

Denne oppgaven var satt i gang av interessen å få innsikt i rekrutterings- og sysselsettingssystem prosessene av fiskere til færøyske fiskeflåten. Gjennom et rammeverk inspirert av en studie av rekruttering i norsk fiskerinæring, var målet å kartlegge faktorene som involveres i de færøyske rekrutteringsmekanismene. Oppgaven har vist at i den færøyske fiskeflåten er rekruttering gjennom sosiale nettverk dominerende i alle fartøygruppene, men rekrutteringsmønsteret omfatter også andre rekrutteringsmåter slik at et større fiskerutvalg nås, for eksempel rekrutterer man via sosial media. Videre indikerer funnene i denne oppgaven at rekrutteringsmekanismene ikke konsentrerer seg rundt lokalsamfunnene.

Den færøyske fiskeflåten har til en viss grad utfordringer med rekruttering, men dette varierer mellom de ulike flåtesegmentene. Fartøygruppene med høyere lønnsomhet hadde ikke store rekrutteringsproblemer. Disse var eksempelvis den pelagiske flåten, fabrikktrålerflåten og deler av lineflåten. Det var heller de fartøyene med mindre mannskaper som hadde utfordringer. Dette samsvarer delvis med lignende studier i Norge (Sønvisen et. al 2017). I Norge har ikke fiskeflåten et generelt rekrutteringsproblem, men også der fant de at enkelte

flåtegrupper har hatt mer problemer med rekruttering enn andre. Dette antyder dermed at det kan være ulike mekanismer i rekrutteringen til fiske mellom de ulike flåtegruppene som vi nå skal se nærmere på.

5.1 Mot et mer fiskerispesialisert rekrutteringssystem?

Studiene av rekrutteringen i kystens sysselsettingssystem på 80-tallet i Norge viste stor grad av sosiale relasjoner og gjensidig avhengighet blant aktørene i fiskerinæringen og lokalsamfunnet. Sysselsettingssystemet på Færøyene var tidligere i stor grad også preget av liknende relasjoner og avhengighet. Hvordan er så situasjonen for Færøyene i dag? Denne oppgaven har vist at gjensidig avhengighet mellom fiskeflåten og lokalsamfunnene er til stede, men at det på Færøyene også eksisterer et større nasjonalt sysselsettingssystem for fiskere. Gjensidig avhengighet mellom fiskeflåte og spesifikke lokalsamfunn er mest synlig blant fartøygruppene som primært fisker innen færøyske fiskerisonen.

Større fartøy har et annet rekrutteringsmønster der lokalsamfunn og lokalområde ikke er like viktig når det rekrutteres. Hele landet er rekrutteringsområde for disse fartøyene. Det finnes også større fartøyer som går utenom landets grenser når det rekrutteres. Årsaken kan være at den færøyske befolkningen, sett i forhold til landets størrelse er sterkt fiskeriavhengig. I tillegg gjør infrastrukturen og de små forhold på Færøyene det lett for færøyske skippere å rekruttere fra hele landet. Rekruttering fra et større område på Færøyene kan også ha noe å gjøre med lav arbeidsledighet nivå i landet, men informantutsagnene indikerer at trenden har vært pågående over en lengere periode. Det tyder på at rekrutteringsmekanismene ikke styres generelt av konjunktursvingninger.

I de norske studiene fant man at sysselsettingssystemet var preget av stor mobilitet blant fiskerne, de skiftet mellom ulike fiskerier og fartøyer i ulike sesonger. I Norge har denne mobiliteten blitt redusert over tid. I min studie observeres mobilitet og fleksibilitet innen rederiene, hvor arbeidskraften flyttes etter behov. Rederi med datterselskap er en vanlig eierform på Færøyene, som kan forklare hvorfor der er arbeidskraftflyt mellom her. Dermed er det mulig at utover rederiet vil fleksibilitet forekomsten ikke eksistere i like stor grad.

Det er høyere mobilitet blant fiskerne i de mindre fartøygruppene og yngre fiskere ser også ut til å være mer mobile enn de eldre. Årsaken bak hyppigere mobilitet kan være flere.

Fartøygruppene påvirkes ulikt når værforholdene er dårlig. Kystfartøyene med åpne dekk

fravelger å fisket når det er stormvær, som ofte hender da man bor i et land mitt ute i Nord Atlanteren. Dette resulterer i mindre dager ute i fiskefeltet som kan påvirke inntekten til fiskeren der kan forklare hvorfor fiskere er mer ustabil her. En annen årsak er at disse fartøyene, sammenlignet med den større offshore flåten, er generelt eldre og krever mer vedlikeholdelse. Dette fører til mer landligge, noe som igjen kan føre til høyere mobilitet. Mannskapene på pelagiske flåten, som er den mest moderne flåten er stabile, som kan indikere at med økt teknologisk standard forbedres arbeidsmiljøet og folket trives. Dette synliggjøres ved at pelagiske mannskapene har en høy gjennomsnittsalder. Mobiliteten til yngre fiskere kobles også til at yngre generasjoner ikke helt har funnet sitt plass i fisket og ønsker å utforske arbeidsfeltet. Unge fiskere ønsker å få plass hvor der er bedre lønnsvilkår i fiskeriflåten. For å nå målet starter de ofte i den ene enden hvor det forholdsvis finnes en større etterspørsel etter arbeidsfolk. Dermed jobber de stegvis fremover, hvor de skifter arbeidsplass når muligheten er der inntil de når den mer attraktive enden av flåten. Dette er også funn fra den norske fiskeflåten (Sønvisen et al, 2011).

Det hevdes i studier av rekruttering at formelle læringssystemer har medvirket til at ungdommen har søkt andre arbeidsmuligheter enn fiskeri og vekk fra lokalsamfunnene (Jentoft & Wadel, 1984; Paulgaard, 1999; Johnsen, 2004). Med strukturendringer som har ført til at fiskeflåten på Færøyene relativt sett består av mer effektive fartøy enn tidligere så har formell utdanning blitt viktigere, blant annet fordi det kreves sertifikater og dokumentasjon av ferdigheter. Til tross for dette er kunnskapsoverføring gjennom primær sosialisering fortsatt viktig på Færøyene. Denne oppgaven har vist at færøyske fiskernes valg motiveres først og fremst av interesse for fiskeriene. Slik interesse utvikles gjennom miljøet og ikke primært gjennom utdanning. Fiskeri har vært den dominerende næringen på Færøyene etterkrigstiden og er fortsatt et bærende element for landets økonomi. Fiskerinæringens sentrale rolle i samfunnet danner interesse blant folket og ungdommen, som kan forklare hvorfor folk velger yrket, utover rene økonomiske årsaker. Disse funnene er dagsaktuell, fordi en pågående diskusjonen i færøysk media kritisere mangelen av interesse for fiskeri blant ungdommen. Særlig kritiseres offentlige skolesektoren for manglende initiativ å stimulere interesse blant ungdommen å delta i fiske (Olsen, 2018), som har ført til at myndigheten overveier å innføre tiltak for å øke om interesse til fiskeryrket (Djurhuus, 2019). Interesse menes å bli svekket fordi skolesystemet i for liten grad involverer hovednæringen i undervisningsmaterialet. I tillegg har moderniseringen av færøyske samfunnet gjort at ungdommen ikke kun påvirkes av hva som foregår lokalt men også det som skjer i hele verden. Med få

videreutdanningsmuligheter på Færøyene, drar stor del av ungdommen til andre land for å studere etter videregående. Dette fører mest sannsynligvis til ytterlig distansering fra fiskerinæringen.

Nå har vi sett på hvorfor fiskeren velger yrket, men hvilke egenskaper hos rekruttene foretrekkes av skipperne når de rekrutteres? Skipperne rangerer interesse for fiskeri og ferdigheter som f.eks. arbeidsvillig og samarbeidsvillig, høyere enn utdanning, altså egenskaper som generelt ikke læres via formelle skolesystemer. Behovet for erfarne fiskere knyttes opp mot spesifikke arbeidsrelaterte ferdigheter, som gjør at noen foretrekkes over andre, for eksempel fiskere med trål erfaring. Siden det er flere av fartøyene som fisker med samme redskap heltid eller sesongmessig, er etterspørselen etter trålerfaring interessant. Overføring av kunnskap på det allerede eksisterende mannskapet ombord burde være mulig slik man unngikk å ansette nye folk. Tilfellet kan ha noe å gjøre med alderssammensetningen og arbeidsfordelingen ombord hvor det er liten variasjon i oppgavefordelingen og personene ikke bytter mellom stillingene. Man får dermed ikke ned nødvendige kunnskaps- og erfaringsoverføringen. I tillegg er det vanskelig å gjøre jobben sin samtidig som man skal opplære en ny uerfaren fisker, særlig hos de fartøyene med mindre mannskap. Videre er det interessant at aldersfaktoren dukker opp under samtalene, som prioritert egenskap. Yngre fiskere har sannsynligvis bedre fysiske helse og kan avlasta tyngre oppgaver. I tillegg har yngre folk generelt lettere med å lære og dermed er sannsynligvis lettere å forme om de ikke har mye erfaring fra før av. Sett fra synvinkelen om å innføre et lærlings-system blant fiskerne antyder fiskeriflåten at det er et generelt ønske om et system der folk i næringen kan lære opp uerfarne personer.

Utvikling i antall fiskere over tid ble tidligere sett på som en indikasjon på at kystens sysselsettingssystem ble svekket (Jentoft & Wadel, 1984). Endringer i fiskerisysselsetting er som Sønvisen (2013) har vist, en indikasjon på at systemet er endret, relasjonene er endret, men at det ikke nødvendigvis betyr at systemet totalt sett er svekket. Sønvisens konklusjon er at fiskerisysselsettingssystemet er svakere koplet til lokalsamfunn og har et mindre omfang som følge av strukturrasjonalisering i fiskerisektoren. Tilsvarende endringer har skjedd på Færøyene. Antallet av færøyske fiskere er redusert betydelig over en 30 årsperiode som følge av blant annet krisetidens effekter, teknologi og sentralisering av fiskerettigheter. Dette har påvirket sysselsettingssystemet. Fiskeri relaterte virksomheter reduseres og samler seg på færre områder, og offentlig arbeidsplasser økes, hovedsakelig i hovedstaten. Selv om arbeidsplassene ikke lenger er lokalisert i like stor grad ute i småsamfunnene, gjør kort

avstand og infrastruktur pendling fra lokalsamfunn til arbeidsplass mulig. Dette har sannsynligvis bidratt til å diversifisere lokalsamfunnenes inntektsgrunnlag. Offentlig sektor er i dag Færøyenes største arbeidsgiver med over 9000 ansatte (Hagstovan, 2020a). Ut over det er oppdrett blitt nesten like stor med hensyn til folk i arbeid som fiskerinæringen. Altså er det ikke bare fiskerisysselsetting og rekruttering som avgjør den dynamiske vedlikeholdelse av sysselsettingssystemet ute i lokalsamfunnene (Sønvisen et al. 2011), andre yrker er blitt like eller mer viktig.

5.2 Fremtidig fiskeripolitikk og rekruttering

Undersøkelsen har også forsøkt å avdekke om ulike holdninger til fiskeripolitiske utviklingstrekk og løsninger kan indikere hva som bør prioriteres for å rekruttere i fremtiden. Fiskere mener at en variert og moderne fiskefartøyflåten er viktig for næringen, noe som setter krav til aktørene og ikke minst de politiske kreftene. I tilknytningen til spørsmål om fiskerireformen, struktureringen og utviklingskvoter i dagens fiskeriforvaltning, gir mange uttrykk for det vi kan kalle en lokalsamfunnsorientering. Mange ønsker at politikken må sikre at fiskeriene har lokal tilknytning og at en variert flåte er viktig. En variert flåte innebærer at flåten til en viss grad representerer ulike tilpasninger i de ulike områdene på Færøyene. Undersøkelsen viser at rekruttering foregår både lokalt og nasjonalt og at fiskerne ønsker en variert flåte gjenspeiler at de ser at betydningen av at det er fiskeriaktivitet i hele landet. At det foregår fiskeri mange steder kan bidra til at interessen for fiskeri vedlikeholdes i hele landet. Interesse har, som vi har sett, betydning for rekrutteringen.

Fiskerne er enig i at teknologi utviklingen i fiske er positiv, de er generelt teknologioptimister. Teknologiu utviklingen sies å ha forbedret fiskeomstendighetene i løpet av årene, både med hensyn til økt kvalitet og gjennom å lette arbeidsoppgaver ombord på fiskefartøyene. Med teknologiu utviklingen kommer det sannsynligvis andre krav og behov til hvilke typer som rekrutteres til fiskeriene framover, og behovet for den menneskelig arbeidskraften vil sannsynligvis reduseres. Det kan indikere at flåten vil i høyere grad rekrutterer spesifikke personer med kompetanse og ferdigheter innen de tekniske instrumentene som brukes ombord på båtene. Helsemessig er det fokus på kvaliteten til arbeidsplassen. Oppfatninger om hva som er en god arbeidsplass og krav og ønsker vil sannsynligvis bidra til en kontinuerlig forbedring av arbeidsplassene for å få fiskerne til å

trives. Dette kan sies å være bra og virke som en tiltrekkende faktor for rekrutteringen fremover

Fiskerne ser på fiskerinæringen med optimisme, men mener samtidig at næringen skal være tilknyttet lokal samfunnet i en viss grad. Altså finnes det to forskjellige perspektiver der delvis motstrider hverandre, fordi økt teknologiutviklingen leder sannsynligvis til ytterligere strukturering og modernisering i flåten, mens holdningene om variasjon i flåten peker på et ønske om fortsatt kobling mellom fiskeri og lokal samfunnene. På den ene siden må politikken ivareta den økonomiske delen i næringen for å sikre at det er lønnsomt å fiske. På den andre siden har man ansvar for at det sosiale aspektet også er ivertatt gjennom en funksjonell fiskeriflåte som ikke er for konsentrert med hensyn til interesse.

5.3 Optimisme også i den færøyske fiskeflåten

Den færøyske fiskeren er positiv til fiskenæringen og ser en framtid i fiske. Selv om fiskeri har vært dominerende på Færøyene, har færøyske arbeidskraften også vært utsatt for høy etterspørsel fra utlandet og andre næringer. Flere av informantene hadde jobbet i andre land og i ulike industrier. Det er for eksempel mange færøyske fiskere i den norske fiskerinæringen. Denne studien viser at færøyske arbeidskraften søker mot hjemfeltet igjen, da fiskerinæringen nå kan tilby like gode forutsetninger som andre næringer. Lønnsvilkåret mellom fartøyene kan også forklare hvorfor folk søker tilbake til yrket fra andre næringer med faste lønnsforhold. Det er flere færøyske som jobber i Norge og da er svingningene i utenlandsk valuta muligvis også en faktor fordi fiskerne opplever valutatap når lønnen betales i norske kroner og den norske kronen er svak.

5.4 Begrensinger med studien

Færøyene er et lite samfunn, folk kjenner eller har hørt om hver annen, dermed er det nærmest umulig å unngå «små-forhold» situasjoner. Dette kan ha påvirket min objektivitet til fenomenet og deltakarene i datainnsamlingen. Følgelig, kan min familiebakgrunn i fiskeyrket hatt effekt på informantuttalelsene. For eksempel var det liten fordypning vedrørende politiske holdninger og i noen tilfeller hadde informanten ingen kommentar til saken. I tillegg kan innsamlingen være påvirket at jeg som kvinne studerer et mannsdominerende yrket. Av denne årsak er det mulig at virkelige holdninger er holdt tilbake for ikke å fornærme forsker

personlig eller at informantene har uttalt seg avvikende fra riktig holdninger for å framstå annerledes.

Det er viktig å kommentere i det første intervjuet kom informanten med atskillig nyttig og spennende materiale som jeg brukte som støtte til resten av intervjuene. Dette var ikke noe grunnleggende annerledes informasjon, men heller at jeg ble inspirert å bruke det jeg lærte her som et utgangspunkt for å skape en diskusjon og unngå at intervjuet ble likt et «forhør». Følgelig, er det en sannsynlighet at resten av intervjuene indirekte er påvirket av første informant.

Svaralternativene i spørreskjemaet ble laga blant annet for å forenkle svarprosessen for deltakerne, men når analysearbeidet etter datainnsamlingen gikk i gang, viste det seg at deler av spørreskjemaene ble besvarte «vet-ikke» eller «hverken-eller». Dette gjorde analysearbeidet litt vanskelig å gjennomføre og i enkelte spørsmål valgte jeg å fjerne «vet-ikke» for å bedre kunne illustrerer trend til fiskerne. Dermed ble informanter i utvalget tatt ut, som kan ha svekket resultatet. Hvor dette ble gjort er det indikert i resultatene.

En utfordring med å gjøre denne studien på Færøyne er språket. For eksempel rangerer norske fiskere selvstendighet høyere enn færøyske fiskerne (Sønvisen et al. 2017). Dette kan være fordi ordet «selvstendig» (sjálvstøðugur) kan knyttes til om man driver egent firma og kan dermed ha vært vanskelig å relatere til eller vanskelig å se forbindelsen til ordet og tema i denne oppgaven. Derimot er det interessant om «selvstendig» forbindes til alternativet «frihet», ordene har lignede karakteriske trekk i det daglig færøyske daglige språket. Dette kan være en årsak til forvirringen blant informantene og at selvstendighet ikke har større betydning. En annen ulempe med språk var at undersøkelsen foregikk på færøysk og ble under analysearbeidet oversatt til norsk. Dermed kan det være at data har blitt borte eller feil oversatt.

Majoriteten svarte «vet ikke» eller «hverken-eller» på nesten alle spørsmålene under framtid fiske. Dette kan indikere at informantene ikke helt har skjønt opplegget med positiv- og negativalternativene, og har derfor tatt den lettere veien ved å svare «blank». De færøyske ordene som ble brukt i spørreskjema kan også være litt forvirrende, selv om en informasjonstekst stod over spørsmålene. Det ser derfor ut som at informantene har hatt vanskeligheter med å forstå akkurat disse spørsmålene. Det kan også være en indikasjon på at

informantene faktisk ikke har noen meninger om hvordan forholdene kommer til å påvirke og har det derfor vanskelig med å se for seg fremtiden for fiskeriene.

Bruken av et eksternt firma for datainnsamlingen kunne ha gitt undersøkelsen en annen vinkel enn disse funn som presenteres i denne oppgaven. Sannsynligvis hadde variasjonen vært større blant deltakerne, både med hensyn til alder, boplass og fartøytype. Under datainnsamlingen var yngre fiskere mer ivrig å svare spørreskjema og eldre fiskere lurte seg unna. I tillegg var jeg hemmet (vær- og tidsmessig) å reise til deler av landet for å forta intervju eller dele ut spørreskjema. Interesse for å delta viste seg også å variere. På enkelte båter var det under 40 prosent av tilstedeværende mannskap som deltok mens på andre fartøyer var det 100 prosent deltakelse. I tillegg kunne ikke alle utfylte spørreskjema brukes som data da informantene ikke hadde utfylt spørreskjema riktig. Derfor er det viktig å ta disse begrensingene i betraktning når man gjennomgår oppgavens funn.

Antall deltakere (174) var innenfor avsatt mål, som var å representere minst 10 prosent av færøyske fiskeflåte populasjonen, men det var forventet at flere ville delta i begge deler av spørreskjema utover de 28 skipperinformantene. At kun 28 skipper informanter deltok kan resultere i situasjonsbildet er forenklet da variasjonen sannsynligvis er større med hensyn til kvantitative data. Det er opplyst at antall navigatører registret på færøyske fiskefartøy ligger et sted rundt 150 personer (Skippara- og Navigatørfelagið, e-post 4.sep 2019), som er innenfor 10 prosent dekning av populasjonen.

Fartøygruppe kystflåten hadde kun seks deltakere i spørreundersøkelsen, i tillegg er denne gruppen veldig mangfoldig med hensyn til fiske, det kan derfor diskuteres om de er godt representert i undersøkelsen. Dette ble veiet opp mot intervjuinformantene hvor to av syv representerte fartøygruppen. Det var ingen fra fabrikktråler som ble intervjuet, men jeg snakket med en skipper fra fabrikktråler fartøygruppen i ettertiden og han bekrefter at de hadde lignende omstendigheter som den pelagiske flåten.

5.5 Framtidig forskning

Utgangspunktet for oppgaven var å få et bilde av et fenomen som var lite forsket på tidligere. Dette er med andre ord en eksplorerende oppgave. Tiddseriemangelen om rekruttering og sysselsetting i fiskeriene gjorde det vanskelig å sammenligne med hvordan forholdene var før og om disse var endret. Men om en annen datainnsamling av fenomenet vil skje framover, vil

det være mulig å se om rekrutterings- og sysselsettingsmekanismene fortsatt er de samme eller er endret. Det vil i tillegg vært interessant å se på fenomenet fra en mer politisk preget synsvinkel, fordi det er grunn til å tro at effektene vil være forskjellig i de ulike regionen siden struktureringen av fiskerinæringen har påvirket områdene ulikt.

6 Konklusjon

Færøyske fiskerrekrutteringen er preget av samfunnsorganiseringen i landet. Konsentrasjon av fiskerinæringen og økt teknologiutvikling har hatt ulike effekt på flåte segmentene.

Overordnet er det en forskjell mellom fartøygruppene og rekrutteringsmekanismene, der de mindre fiskefartøyene i større grad har utfordringer med rekrutteringen enn de større fiskebåtene. Av samme årsak er de ikke de samme rekrutteringsmetodene som benyttes i de ulike fiskefartøygruppene

Rekrutteringen skjer gjennom ulike kanaler men generelt er sosiale nettverk hoved metoden for hele fiskeriflåten. I fleste tilfeller blir mulig fiskere anbefalt av venner eller bekjente. For fartøygruppene som sier de har utfordringer med rekrutteringen er variasjonen i kanaler større da de bruker flere metoder for å få ta i arbeidsfolk. For større fartøyer, derimot, styres rekrutteringen også av at rederikontoret involveres i prosessen. Mindre fartøyene er generelt mer avhengig av relasjonen til lokal området når de rekrutter i forhold til større fiskebåter. Familie og bekjent, hjemkommune og hjemøy som potensiell rekrutteringsområde er dermed mest synlig hos disse fartøygruppene. Større fiskebåter i fjernfiskeflåten, som også er mer moderne, er derimot ikke like områdespesifikke og bruker hele landet som rekrutteringsplass for søkningen etter potensiell fiskere.

For hele flåten viste det seg at interesse for fiskeri var hovedårsaken for både hvorfor man velger å bli fisker og hva som vektlegges som egenskap hos mulige rekrutter. Andre egenskaper som etterspørres genereres stort sett ikke av hvilke utdanningssystemer som finnes i landet, men er heller egenskaper som dannes gjennom sosialisering i hverdagen. Eldre fiskere har valgt yrket pga. færre jobb alternativer når de var yngre mens yngre fiskere motiveres i høyere grad av de gode inntektsmuligheten, og søker den delen av fiskeriflåten som er mest lønnsom, men som det også er vanskeligere å bli en del av. Det at deler av flåten er blitt mer lønnsom som følge av rasjonalisering og teknologiutviklingen har en effekt på hvordan fiskerne ser på fiskerirekrutteringssystemet framover.

Fiskeriflåten er ulikt påvirket av struktureringen som har skjedd. Fiskere setter pris på at det framover er variasjoner i fiskeflåten, mens det også er viktig med en effektiv og moderne flåte. Dette vil muligvis påvirke etterspørselen og behovet i rekrutteringsmekanismene framover. Av samme årsak er det sannsynlig at den politiske myndigheten vil forsøke å finne løsninger på hvordan fiskeripolitikken skal se ut for å sikre at næringen har en funksjonell fiskeflåte som kan rekruttere også i fremtiden.

Referanseliste

Brinkmann, S., & Tanggaard, L. (2010) *Kvalitative metoder – en grundbog*. København: Hans Reitzels Forlag

Djurhuus, H. (2019): Fiskimannaskúli ikki á veg. Tilgjengelig fra:
<https://kvf.fo/greinar/2019/03/06/fiskimannaskuli-ikki-veg> [lest 4. april, 2020]

Fiskiorkunevndin (2008) *Frágreiðing frá Fiskiorkunevndini*. Tilgjengelig fra:
https://lms.cdn.fo/media/3539/fragreiding_fra_fiskiorkunevndini_060608.pdf?s=dTveZHL4MogG57532103OV48iWw= [lest 10.mars 2020]

Frederiksen, M. (2013). *Integration i 'mixed methods' forskning: Metode eller design?*. Tilgjengelig fra: <https://tidsskrift.dk/mf/article/view/8260> [lest 1. mars 2020]

Hagstovan (2011). Søguliga gongdin í fólkatalinum frá miðöld til nútíð. Tilgjengelig fra:
<https://omega.hagstova.fo/fo/tidindi/2011/09/ibugvar-soegulig-data-2011-gongdin> [lest 26. mars 2020]

Hagstovan (2020a) Løntakarar, vinnugreinabólkar. Tilgjengelig fra
<https://hagstova.fo/fo/samfelag/arbei%C3%B0i/l%C3%B8ntakarar> [lest 11.mai 2020]

Hagstovan (2020b) AM03021 Løntakarar skiftir á vinnugrein, kyn og føðiland/ríkisborgaraskap. (Datasett). Tilgjengelig fra:
https://statbank.hagstova.fo/pxweb/fo/H2/H2__AM__AM03/lont_vgmd_t.px/ [lest 10 mai. 2020]

Hagstovan (2020c) AM03030 Løntakarar skiftir á vinnugrein, kyn, aldur og sýslu. (Datasett). Tilgjengelig fra:
https://statbank.hagstova.fo/pxweb/fo/H2/H2__AM__AM03/lont_vgar.px/chart/chartViewColumn/ [lest 12 mai. 2020]

Hagstovan (2020d) AM02021 Arbeðsloysi, bústaðarøki 2019M12. Tilgjengelig fra:
<https://hagstova.fo/fo/samfelag/arbei%C3%B0i/arbei%C3%B0sloysi> [lest 20.mai 2020]

Hagstovan (2020e) Løntakrar í tilfenigsvinnuni, sýslur 2019. Tilgjengelig fra:
<https://hagstova.fo/fo/vinna/tilfeingisvinna/1%C3%B8ntakrar> [lest 20.mai, 2020]

Hagstovan (2020f) AM04030 Lønargjaldingar skiftar á vinnugrein, kyn og mánaðir (1985-2020). (Datasett). Tilgjengelig fra:
https://statbank.hagstova.fo/pxweb/fo/H2/H2__AM__AM04/lon_vgmd.px/?loadedQueryId=08799703-4870-4528-9d6d-3f34278d7456&timeType=from&timeValue=1985 [lest 20. mai 2020]

Harboe, Thomas (2006). *Indføring i samfundsvidenskabelig metode*. Frederiksberg: Forlaget Samfundslitteratur

Holm, D. og Mortensen, B. (2008). *Nøgdir og nýbrot – Føroysk fiskivinnumenning í fimmti ár*. Tórshavn: Sprotin

Jentoft, S., & C. Wadel (1984). *I samme båt – Sysselsettingsystemer i fiskenæringen*. Drammen: Universitetsforlaget.

Johannesen, A., Tufte, P.A. & Christoffersen, L. (2010) *Introduksjon til Samfunnsvitenskapelig Metode*. (4.utgave) Oslo: Designlaboriet

Johnsen, J.P. (2004) *Fiskeren som forsvant? Avfolkning, overbefolkning og endringsprosesser i norsk fiskerinæring i et aktør-nettverk-perspektiv*. Trondheim: Tapir akademisk

Johnsen, J.P. & Vik, J (2008) *Mellom marked og nettverk: om fiskerirekruttering og sysselsettingsystemer i fiske*. Trondheim, Bygdeforskning.

Jóanersarson, K. (2019) Yvirlit: Flotin yngist ikki stórvegis. Tilgjengelig fra:
<https://fiskur.fo/flotin-yngist-ikki-storvegis> [lest 2.mars 2020]

Melvær, K. (2014) Forskning for forskerspirer. Tilgjengelig fra:
<http://metode.holbergprisen.no/content/index.html> [lest 11.mai 2020]

Nofima (2020). *"Fish and folk" Fisheries policy and its influence on employment and settlement in fisheries dependent societies in The Faroese Islands, Iceland and Norway*. Rapport 2/2020.

Næss, R. (2002). Fortellingens iscenesettelse. Trondheim, Norwegian university of science and technology. STS-arbeidsnotat 05/02.

Olsen, J.I. (2019). Neyðugt er við fiskimannaskúla. Tilgjengelig fra:
<https://nordlysid.fo/tidindi/61175/neydugt-er-vid-fiskimannaskula> [lest 2.mai 2020]

Paulgaard, G. (1999). *Ungdom i fiskevær: Finnes de? . Globale kyster liv i endring – kjønn i spenning* S. Gerrard and R. R. Balsvik. Tromsø, Kvinnforsk, Universitet i Tromsø: 145–156.

Persónsupplýsingarlógin (2001). *Løgtingslóg nr. 73 frá 8. mai 2001 um viðgerð av persónsupplýsingum, sum broytt við løgtingslóg nr. 24 frá 17. mai 2004* (Færøysk lov)

Pope, J.G., (2009) *Input and Output Controls: The Practice of Fishing Effort and Catch Management in Responsible Fisheries*. A Fishery Manager's Guidebook. Rome: FAO.

Rigombudsmanden (2019): *Rigsombudsmanden på Færøerne – beretning 2019*. Tilgjengelig fra: http://www.stm.dk/multimedia/Beretning_2019.pdf [lest 15. feb 2020]

Sjófeiniglógin (2019). *Løgtingslóg nr. 152 frá 23. desember 2019 um sjófeingi* (Færøysk lov)

Sønvisen, S.A., (2013). *Coastal Communities and Employment Systems – Networks and communities in change*. [Doktorgradsavhandling] Norges fiskerihøgskole. Tromsø, UiT Norges arktiske universitet

Sønvisen, S.A., J.P. Johnsen, & J.Vik (2011) *The coastal employment system: What it was and what it is*. MAST 10:31-56

Sønvisen, S.A., J.P. Johnsen, & J.Vik (2017) *Mellom nettverk og marked II: Om fiskerirekruttering og sysselsettingsystemer i fiske*. Trondheim, Bygdeforskning

Vørn (2020) *Veiða sambært vektarseðli (datasett)* Tilgjengelig fra:
<https://www.vorn.fo/fiskiveida/hagtol/?p=Vei%C3%B0a+samb%C3%A6rt+vektarse%C3%B0li> [lest 3 feb, 2020]

Vedlegg 1 – Spørreskjema

1. Hvilken fartøygruppe tilhører båten du er en del av?
2. Hva er mannskap størrelsen?
3. Er båten registret i den hjemkommune?
4. Når startet du som fisker?
5. Hvor mange båter har du vært på?
6. Har du prøvd andre yrker enn fiske?
7. Vil du anbefale andre å bli fisker?
8. Hvor stor betydning har følgende forhold for at du er fisker ...
 - A. Interesse for fiskeri
 - B. Ønske om å være selvstendig
 - C. Føler at det er en plikt å drive tradisjonen videre
 - D. Mange fiskere i familien
 - E. Fiskeri gir gode inntektsmuligheter
 - F. Hadde ikke andre jobbmuligheter
 - G. Kameratskap
 - H. Frihet
 - I. Nærhet til natur
9. Hva tror du du driver med om 5 år?
10. Nå kommer det påstander om helse, sikkerhet, teknologi og fiskeripolitikk. Svar fra en skala fra 1 til 5, hvor 1 er helt uenig og 5 er helt enig
 - A. Fiskeryrket er helsemessig krevende
 - B. Jeg opplever selv økende helseproblemer
 - C. Teknologi bedrer sikkerheten
 - D. Teknologi gjør jobben enklere

- E. Teknologi hindrer skader
- F. Sertifikat kravene er for strengt
- G. Teknologisk utvikling er en trussel mot ressursene
- H. Teknologisk utvikling gjør behovet for nyrekruttering mindre
- I. Bedre arbeids- og fritidsordninger vil være viktig for om jeg fortsetter som fisker
- J. Ny teknologi gjør at vi kan levere bedre kvalitet
- K. Det er vanskelig å sette seg inn i ny teknolgi
- L. Vi må ha variert fiskeflåte
- M. Vi må ha en moderne fiskeflåte
- N. Nye båter tar bedre vare på ressursene
- O. Utviklingskvotene styrker ytterkanten
- P. Små bygdene svekkes under fiskerireformen
- Q. Reformen kommer de fleste bygdene til gode

11. Hvordan tror du følgende forhold til påvirke yrket ditt i framtiden

- A. Mangel på arbeidskraft
- B. Teknologisk utvikling
- C. Stats økonomien
- D. Flere tiltak fra myndigheten
- E. Endringer i lover
- F. Andre næringer
- G. Utenlandsk arbeidskraft
- H. Utslipp
- I. Overfiske
- J. Strengere krav ombord
- K. Strengere sertifikat krav

12. Mangler en fisker relevant skole?

13. Mangler et lærling system?

14. Boplass

15. Alder

16. Sivilstatus

17.inntekt

DEL TO

18. Har du ansatt folk ombord?

19. Alder på rekrutter

20. Hvor kommer rekruttene fra rent geografisk?

21. Hvilke kanaler bruker du når du skal rekruttere fiskere?

22. Hvilke egenskaper vektlegger og etterspør de som eier hos rekruttene?

23. Har du hatt kvinner som mannskap?

24. Kunne du tekt deg å rekruttere kvinner som mannskap?

25. Har du eller har du hatt utenlandske fiskere?

26. Hvilke kanaler bruker du når du skal rekruttere fiskere fra utlandet?

27. Fra hvilke land kommer utenlandske fisker?

28. Var utenlandske fiskerne ansatt sesongvis eller hele året?

29. Hvor lenge var rekruttene vært med?

30. På en skala fra 1 til 5, hvor 1 er svært usannsynlig og 5 er svært sannsynlig, svar følgende utsagn

A. Hvor sannsynlig er det at du kommer til å rekruttere utenlandske fiskere i fremtiden

B. Hvor sannsynlig tror du det er at du mister mannskap til oppdrett?

C. Hvor sannsynlig tror du det er at du mister mannskap til olje\supply virksomhet?

31. På en skala fra 1 til 5, hvor 1 er svært uenig og 5 er svært enig, hva mener du om følgende forhold

A. Hvor enig eller uenig er du i at arbeidsmiljøet har betydning for rekruttering?

- B. Hvor enig eller uenig er du i at bedre arbeids- og fritidsordninger har betydning for rekruttering
- C. Hvor enig eller uenig er du i at jeg har hatt problemer med å skaffe mannskap?
- D. Hvor enig eller uenig er de i at det er konkurranse om arbeidsfolket blant fartøygruppene?
- E. Hvor enig eller uenig er du i at det er konkurranse om arbeidsfolket blant fartøyene i samme fartøy gruppe?
- F. Hvor enig eller uenig er du i at det er vanskelig beholde mannskapet?

